

V 9
53 67

IN GLORIAM MEDICAE
D. LUTHERUM
LUTHERANUM
LUTHERANISMUM.

RECTORIATU...
HUBER...
Hof...
Ind...
Summ...
sub...
DE...
DE...
DE...

D...
D...
C...
R...
P...
C...
P...
P...
P...

M. JOHANNES
MOLLERUS
DISSENTATIONE HISTORICA
Die...
F...
JOH. G. WILHELM...
22...
R...

CONSPPECTUS

I. **D**ubium Papisticū de Lutheranismō ante Lutherū, quomodo per productionē Testium Veritatis ab Orthodoxis, in specie, B. Gerbardo solutum fuerit.

II. Testibus veritatis sub Papatu ipse B. Lutherus, ante indulgentiarum bellum consideratus, accenseri potest.

III. Probant id testimonia hanc in rem adducta, exponentiā mentem Lutheri (1) de Theologia.

IV. (2.) de Scripturā, S.

V. (3.) de Justificatione.

VI. (4.) de Bonis Operibus.

VII. (5.) de Cultibus Electitiis.

VIII. (6.) de Peregrinationibus in loca abditā & deserta.

IX. (7) de Cultu Sanctorum.

X. (8.) de Cultu Reliquiarum.

XI. (9.) de Libero Arbitrio.

XII. (10.) de corrupto Ecclesie statu, ubi etiam de Eiusdem in causa Reuchliniana iudicio.

XIII. (11.) de recepta Concionandi methodo.

XIV. (12.) de Lektione Patrum sobria.

XV. Testimonia adducta, etsi sufficienter probent, quod probare debent, nullum tamen dubium, & superesse, & superfuisse longè plura.

XVI. Usus testimoniorū quadruplex, Primus: Divina Consideratio Providentia.

XVII. Usus secundus: duplicis fabule Papisticae, Reformationis Lutb. Veritatem & Sanctitatē destruentis, refutatio.

XVIII. Ubi (2) fabula prior, de Lutheri Augustiniani in Dominicanos odio, ob concessam Dominicanis prae Augustinianis Indulgentiarum promulgationem concepto, ceu primo Reformationis incitamento, exponitur ex mente

1. Bellarmini, 2. Röstii 3. A. Jortii, 4. A. imburgii, 5. Palladini, 6. Na. Alex.

XIX. (2) fabula posterior: de repulsō à dignitate Cardinalitā, quam passus erat Lutherus, ceu odii in Ecclesiam, curiamq; Rom. causa refertur ex mente 1. Talapied, 2. Sinnichii, 3. Forneri, 4. Variorū, qui digitū buc forsā inenderunt.

XX. (2) Refutatur fabula utraq;

(1.) ingenere

(a) ostendendo, scopo in totā controversia hac suo excidere Pontificios, etsi vera esset utriusq; Criminis imputatio.

(β) Verbis Lutheri ipsius.

XXI. (2) In specie, demonstrando absurditatem figmenti utriusq;, (a) ex argumentis historicis.

XXIII. (β) ex adductis Lutheri primitiis;

XXIV. (γ) Ex duplici adversariorum confessione veritatis.

XXV. Prima est eorum, qui Lutherum sub ipso Papatu dogmatum Papalium osorem fuisse asserunt, quod jaciunt.

1. Lindanus & Prateolus

XXVI. 2. Stapletonus

XXVII. 3. Gretserus

XXVIII. Secunda Veritatis confessio est à Pontificiis eorum, qui abusus Curiae R. Reformationi praebuisse occasionem concedunt, quorum testimonia sunt vel generales, vel speciales querelae.

XXIX. Proferuntur generales querelae de abusus Curiae R. 1. Bellarmini

XXX. 2. Serarii 3. Variorum.

XXXI. Subjiciuntur speciales Nundinationis Indulgentiarum reprehensiones. 1. Bellarmini.

XXXII. 2. Sarpii

XXXIII. 3. Brasmi

XXXIV.

- XXXIV. (4) Job. Aventini.
 XXXV. (5) Ad. à Conzen, occasione
 cuius etiam testimonii digressio fit de pro-
 ventibus indulgentiarum alicuius
 impensis.
 XXXVI. (6) Richerii.
 XXXVII. (7) eorum, qui ibidem, ubi
 Lutherum accusarunt, in abusus tamen
 Indulgentiarum invehuntur.
 XXXVIII. Quales sunt. (a) Lindanus
 XXXIX. (b) Carassa, & Prateolus.
 XL. (c) Spondanus.
 XLI. (d) Maimburgius,
 XLII. (e) Pallavicinus,
 XLIII. (f) Natalis Alexander
 XLIV. (g) Variorum.
 XLV. Triplex usus specialis iam iam
 adductorum Veritatis ex Pontificiis te-
 stimoniorum contra ipsos Pontificios.
 XLVI. Usus tertius adductorum ex
 Luthero testimoniorum, in solutione
 Objectionis de anni decimi septimi, Lu-
 theranae Reformationis jubileo quovis
 seculo consecrati, inconvenientiam, con-
 spicuum.
 XLVII. Ubi (a) profertur obiectio.
 XLVIII. Quae verbis adversariorum
 Ad. à Conzen & Rostii formatur.
 XLIX. (2) Eadem refutatur.
 L. (1) depulsione calumniae de novi-
 tate religionis Lutheranae, seu funda-
 menti totius Disputationis. Quae in-
 sistitur verbis Patrum Ecclesiae Ve-
 terum, quibus in simili quondam casu
 refutarunt Paganos.
 LI. Declarando (a) nostrae Ortho-
 doxae antiquitatem (b) Pontificia hetero-
 doxae novitatem & fictam veritatem.
 LII. Quam nec negant ex adver-

- Jarvis Albaspinus, Edmundus Martene, du Pin.
 LIII. (7) Diluendo argumentum ex antiqua
 Veritatis renovatione per Lutherum facta pro
 aedificanda religionis nostrae novitate extractum.
 LIV. (1) disputatione dubii ipsius, in qua at-
 tendenda tria:
 LV. (a.) Genuinus Protestantium scopus in
 consecratione anni cuiusvis seculi XVII. in-
 tentus.
 LVI. Quem ad illustrandum adducuntur
 Verba B. Joh. Schmidii.
 LVII. (b) Argumenti probantis, quod af-
 ferunt adversarii, falsitas deprehensa tam ex
 adductis e Luthero Veritatis confessionibus
 quam ex ipsis Pontificiorum testimoniis.
 LVIII. (c) Ipsorum adversariorum, quibus
 cum disputamus, assertiones sua thesi contra-
 riae, & nostra consentaneae, ut
 LIX. (1) Ad. à Conzen.
 LX. (2) Rostii.
 LXI. (3) Specialis usus digressionis de jubi-
 lais contra Pontificios eruitur.
 LXII. (7) Scommata ab adversariis sparsa in
 summos Magistratus Protestantes exami-
 nantur (1) ostendendo ea injuria esse in Ma-
 gistratus summos.
 LXIII. (2) excusationem Pontificiorum re-
 jiciendo.
 LXIV. (3) proferendo Pontificiorum con-
 vitia, directe etiam injuria in summas Pot-
 states, ut
 LXV. Nominatim (a) Ad. à Conzen.
 LXVI. (b) Forneri.
 LXVII. (4) probando irreverentiam erga
 omnes promiscue Magistratus solenne esse Cle-
 ri Rom. vitium, quem in finem adducuntur
 (a) Scriptum Sbaretzii. (b) Scommata Un-
 gersdorffiana. (c) Convitia Jesuitae Guinardi.
 LXVIII. (7) Concluditur tota digressio loco
 ex Jure Civili, qui adversariis opponitur.
 LXIX. Usus quartus adductarum Veritatis ex
 Luthero confessionum in eruditionis, quae an-
 te susceptam Reformationem excelluit Luthe-
 rus, defensione contra Rostium, ruditatem
 hic suam prudenter, sese exserens
 LXX. Conclusio. I. Varia

(5)

LUTHERUS LUTHERANUS ante LUTHERANISMUM.

I.

Varia tot inter stratagemata, quibus desperatam Papatûs causam adversus armorum, quæ Protestantium suppeditant castra, vim prorsus invictam, Pontificii, non ut boni disputatores, sed ceu maliotiosi potiùs Sophistæ, conantur defendere, non potestremo haberi loco creberrimum illud ad quæstionem: *Ubi Lutheranismus fuerit ante Lutherum?* (in quâ nominetenus etiam, hos, qui in dogmatibus, ipsos inter & nostrates controversis, Doctrinæ, quam profitetur Lutherus cum asseclis, exstiterint Confessorès, recenseri sibi imprudenter non minùs, quàm impudentèr postulant:) refugium, notius est, quàm ut pluribus deducatur. Neque ingenuum quemvis latere potest arbitrum, per solidissima tot Orthodoxorum scripta Theologorum, totque inprimis Evangelicæ Veritatis Testium & Fidei Orthodoxæ sub ipso papatu Confessorum productionem, ex abundantia, iniquo adversariorum postulato eum in modum esse satisfactum, ut si cramben, toties totiesque recoctam, in hodiernum etiam diem apponere denuò, injustæ Patroni causæ non intermiserint, commiseratione potiùs quàm novâ digni refutatione censeri debeant. Laudatissimos enim aliorum, in Romanæ confusionem cohortis susceptos labores, longâ ut nunc serie non recenseamus, vel solum B. Gerhardum, dum *Confessionem* suam *Catholicam* præter fines alios, in adductæ etiam quæstionis solutionem conscriberet, (ut ex Proœmii p. 10. patet,) *opus, mole suâ irrefutabile,* objecisse Papatui, acerrimus etiam hujus defensor, Erbermanus *Anti-Amesii* T I f. 5. fassus est, ipseque, ingenuum prorsus de incomparabili hoc scripto iudicium ex ore Jesuitæ apud suos æstimatissimi, audivisse me memini, cum in Collegii, cui præerat, Bibliotheca, damnatos inter collocatum libros ostenderet.

*Dubium
Papisticum
de Lutheranism
ante
Lutherum,
quomodo per
productionem
Testium Veritatis
ab orthodoxis, in
specie B. Gerhar-
do, solutum
fuerit.*

II. Coeterum ad ulteriorem etiam quæstionis hujus discussionem
 Testibus Veritatis sub Papatu ipse B. Lutherus ante indulgentiarium bellum consideratus accenseri potest. *facere omninò videtur, si expendatur paulò accuratiùs, quâ ratione & ipse, à quo denominari se hodiè patiuntur Orthodoxi, Lutherus, cum adhuc ex suâmet, Præf: in T: I. J. L. omniumque ingenuorum confessione Papistarum, Monachus esset, & Papista insatissimus — ita ebrius, imò submersus in dogmatibus Papæ, ut paucissimus fuerit omnes si potuisset occidere, aut occidentibus cooperari & consentire, qui Papæ vel unâ Syllabâ obedientiam detrectarent, &, antequam per institutam adversus Tetzeliū Disputationem, quæque eam sequebantur, crebras adversariorum lacerationes, ad perspicienda accuratiùs Curia Romanæ secreta impelleretur, seque disponente sic, & ex ipso veneno antidotum præparante, Clementissimi Numinis Providentiâ, ex omine nominis sui, purificatum (& auster) Ecclesiæ Reformatorem sistere aggredereur, eum jam Orthodoxæ habuerit prægustum Veritatis, ut reliquis, qui produci solent in medium Evangelicæ sub ipso Papatu Fidei Confessoribus, jure suo atque merito debeat accenseri. Quo de ut planius aliquantò, pleniusque constet, continuaturi vi promissi, in proœmio Dissertationis de Nomine D. Lutheri facti, Memoriam Megalandri Renovatam, exhibemus jam auspice supremo Veritatis Auctore Deo, Lutherum Lutheranum ante Lutheranismum, id est, sistimus illustria de Capitibus nos inter & Pontificios controversis Veritatis orthodoxæ testimonia ex Epistolis maximè, monumentisque aliis, ante bellum indulgentiarium exaratis, deprompta, ut quomodo in plurimis Lutheranus, (Phrasi utimur Papisticâ, vide infra N. XLIX) i. e. Orthodoxus fuerit Lutherus etiam ante Lutheranismum, seu cæptam reformationem, contra Pontificios, infensissimos illos Reformationis, Jubileorum hujus in memoriam indictorum, & Reformationis hostes patere possit.*

Probant id
 testimonia
 hanc in rem
 adducta, ex-
 ponentia
 mentem Lu-
 theri i.
 de Theologia.

III. Ab ovo igitur, quod dici solet, rem ordiemur. Quæ Lutherus sub ipso Papatu adhuc viventi de PERVERSA ILLA SCHOLASTICORUM TRADENDI THEOLOGIAM, seu Philosophiam potius cum Theologia turpiter confundendi METHODO, quæ tum regnabat ubique, fuerit mens, in Ep. ad J. Braun Anno 1509. exarata, T. I. Epp. Lutheri ed. Aurifabri p. 3, b, declaravit, scribens: *Sum*
nunc

nunc, jubente vel permittente DEO Witteberga, quod si statum meum nosse desideres, bene habeo DEI gratiam, nisi quod violentum est studium maxime Philosophiae (erat enim tum Dialectices & Physices in Academia Wittebergensi Professor publicus, Anno 1508. ad id officii vocatus,) quam ego ab initio libentissime mutarim Theologiam, eam inquam Theologiam, quae nucleum nuci, & medullam tritici, & medullam ossium scrutatur; & in Ep. ad J. Langum Anno 1516. data: mitto has literas, plenas questionum adversus Logicam, & Metaphysicam, & Theologiam, i. e. blasphemiarum, & maledictionum contra Aristotelem, Porphyrium, Sententiarios, perditia scilicet studia nostri Seculi. — Pars enim crucis meae vel maxima est, quod videre cogor, Fratrum optima ingenia bonis studiis non in istis canis vitam agere, & operam perdere. Nec cessant Universitates cremare bonos libros, & damnare, rursus malos dicere, imò somnare. Quibus jungenda, quae in alia ejusdem anni ad eundem Langum leguntur epistola, l. c. p. 23. b. hujus tenoris: Ego sane gravius offendi omnes: quod negavi Librum de vera & falsa poenitentia esse Augustini. (quae in parte non errasse Lutherum ipse concedit Bellarminus L. III. de Poenit. C. IX. Augustini librum non videri, scribens,) Est enim insulsissimus & ineptissimus, & nihil ab Augustini eruditione & sensu remotius. Quod enim Gratianus, & Magister sententiarum plurima ex illo ceperint, & conscientiarum non medicinam, sed carnificinam conflaverint, sciebam. At illos implacabiliter offendi, praecipue Doctorem Carlstadium, quod haec sciens negare audeam. Dico ergo illis mirabilibus, aut potius mirabilibus Theologis, mecum non esse disputandum, an Gabriel haec, an Raphael ista, aut Michael ista dicat. Scio quid Gabriel dicat, scilicet omnia tenere, praeterquam ubi de Gratia, Charitate, Fide, Spe, Virtutibus dicit: ubi cum suo Scoto quantum pelagisset, non est, ut per literas nunc perferam. Quae interim methodo & tractaverit ipse, & tractari voluerit ab omnibus S. S. Theologiam ad Langum Anno 1516. l. c. p. 35. a. ita exponit. Theologia nostra & S. Augustinus prosperè procedunt, & regnant in nostra Universitate, Deo operante. Aristoteles descendit paulatim, inclinatus ad ruinam propè suam sempiternam: Mirè fastidium

ur lectiones sententiarum: nec est, ut quis auditores sibi sperare possit, nisi Theologiam hanc, id est Bibliam, aut S. Augustinum, aliumve Ecclesiasticæ Auctoritatis Doctorem velit profiteri.

(2)
de Scriptura
Sacra.

IV. Quæ postrema Confessoris fidei verba orthodoxam ipsius de SCRIPTURA. S. Sententiam nobis aperiunt. Scilicet ab ipso illo tempore, quo literis in Erfurdensi incumbens Academia, nactus aliquando fuit latinum Bibliorum, nunquam sibi antea visorum, coedidem Lutherus, tantum vel unica de Samuele & Hanna Historia excitavit in eo desiderium sacratissimas legendi literas, ut contra morem planè istius seculi, etiam extra publicum docendi constitutus officium, licentiam pervolvendi Biblia perpetuò flagitaret, spretis, quæ in sanctissimi impedimentum studii movebantur, difficultatibus, auctoritate superiorum, qui quanti tunc Scripturam S. fecerint, immortali suo dedecore prodiderunt, dum Andream Carlstadium, *tanquam sufficientissimum inventum pro licentia*, Anno 1510. in actis Fac. Theol. Witteb. pronunciarunt, ut ut is, *cum in Doctorem promoveretur, nusquam vidisset Biblia, sed octavo demum post Doctoratum suum anno primò ea legisset*, referente Luthero apud Rebenstockium in *Colloquiis Mensalibus* T. II. p. 199. a. & 208. b. Simulac verò Professoris publici in Wittebergeni Academia perfungi munere cæpisset Noster, & publicè & privatim in suum, auditorumque suorum commodum tantâ Scripturam S., inque ea Psalterium præprimis & Paulinas Epistolas legere, atque prælegere cæpit diligentiam, ut Scholasticorum in se odium, bonorum verò quorumcunque favorem provocaret, quemadmodum ex fide dignis Vitæ ejus Scriptoribus, Matthesio nominatim *de vitâ Lutheri* p. 3. b. seqv. liquet; cumque omnes B. Viri epistolæ, & monumenta illorum temporum alia, testimoniorum hanc in rem adeò plena sint, vel quicquam ex iis adducere judicamus supervacaneum, præter illustre illud Martini Pollichii de Mellerstad, primi Academiae Witteberg: Rectoris, primique in ea Theologiæ creati Doctoris, præsagium, de Luthero ex indefesso ipsius studio Biblico conceptum, quod his Matthesius l. c. p. 5. b. exhibet verbis: *Der Münch wird alle Doctores irre machen/ und eine neue Lehre auffbringen / und die ganze Römische Kirche reformiren / denn er legt sich auf der Propheten/ und Apostel Schriften*
UND

und stehet auff Jesu Christi Wort / das kan keiner weder mit Philosophen / noch Sophistery / Scotistery / Albertistery / Thomistery / und dem ganzen Tardaret umbstossen und wiederfechten.

V. Volvens igitur tantâ Lutherus cum diligentia, & revolvens codicem Biblicum, non potuit non Divinæ Veritatis lumine, clarissimis in verbo resplendente radiis, magis magisque indies illuminari. Quantos sanè in primo & principali Articulo de GRATUITA PER CHRISTUM HOMINIS PECCATORIS CORAM DEO JUSTIFICATIONE, in quo sita sunt, & consistunt omnia, que contra papam, Diabolum, & universum mundum in vita nostra docemus, (Orthodoxi) testamur & agimus (quemadmodum ipse locutus postea est Lutherus Artic. Schmalc: P. II. Art. I. p. 305. adde Form. Conc. p. 683.) habuerit profectûs, antequam de Reformatione cogitaret, ex aureâ planè ad Georgium Spenlein, Augustinianum, Anno 1526. datâ epistolâ l. c. p. II. seqv. manifestum est, in quâ hominem tentatum hunc inter alia alloquitur in modum: *cæterùm quid agat anima tua scire cupio, utrumne tandem suam perterrita propriam Justitiam discat in Justitia Christi respirare, atq; considerare. Fervet enim nostrâ ætate tentatio præsumptionis in multis, & iis præcipuè, qui justis & bonis esse omnibus viribus student, ignorantes justitiam DEI, que in Christo est nobis effusissimè & gratis donata, querunt in se ipsis tam diu operari benè, donec habeant fiduciam standi coram DEO, veluti virtutibus & meritis ornati, quod est impossibile fieri. Fuisti tu apud nos in hac opinione, imò errore, fui & ego: sed & nunc quoque pugno contra istum errorem, sed nondum expugnavi. Igitur, mi dulcis Frater, discite Christum, & hunc crucifixum, discite ei cantare, & de te ipso desperans, dicere ei: Tu, Domine Jesu, es Justitia mea, ego autem sum peccatum tuum: assumpsisti, quod non eras, & dedisti mihi, quod non eram. Cave, ne aliquando ad tantam puritatem adspires, ut peccator videri tibi nolis, imò esse; Christus enim non nisi in peccatoribus habitat. Ideò enim descendit de cælo, ubi habitat in justis, ut etiam habitaret in peccatoribus. Istam Charitatem ejus rumina, & videbis dulcissimam consolationem ejus. Si enim nostris laboribus & afflictionibus ad conscientie quietem pervenire oportet, ad*

(3)
de Justificatione.

B

quid

quid ille mortuus est? Igitur non nisi in illo per fiducialem desperationem tui & operum tuorum pacem invenies: disces insuper ex ipso, ut sicut ipse suscepit te, & peccata tua fecit sua, & suam justitiam fecit tuam. Quibus jungi potest ex Disputatione de libero arbitrio viribusque humanis, Anno. 1516 ventilata, quæ legi potest T. I. J. L. f. 1. a. conclusionis tertiæ corollarium primum: *Christus Jesus virtus nostra, justitia nostra, cordium & renum scrutator, solus est cognitor meritorum nostrorum ac iudex.*

(4)
de Bonis Operibus.

VI. In corruptissima tunc de BONIS OPERIBUS Doctrina, quàm multa desideraverit idem, pluribus exposuit locis, quorum è numero, præter jam jam adducta, duo nobis in præsentem sufficient. Alter ex epist: ad Georg Spalatinum, Anno 1516. scripta, depromptus est, ubi l. c. p. 27. b. de regula, secundum quam bona, quæ à Christianis exiguntur, opera formari debent, unicà sic differit: *Nequaquam igitur justitia Legis sive factorum tantum est in ceremoniis, sed rectius etiam in universi decalogi factis. Quæ quando fiunt extra fidem Christi, etiam si faciant Fabricios, Regulos, & planè integerrimos Viros apud Hominem: non tamen plus sapiunt justitiam, quàm sorba ficum.* Non enim ut Aristoteles putat, *justa agendo justii efficitur, nisi simulatorie: sed justii, (ut sic dixerim) fiendo & essendo operamur justia: prius necesse est, personam esse mutatam, deinde opera: prior placet Abel, quàm munera ejus.* Alter ex alia ej. anni ad eundem epist: excerptus, proponit, quàm Luthero displicuerint immodicæ, quæ invaluerunt eà tempestate, bonorum operum laudes; obiter enim sumptâ à laudibus, quibus Clementissimus cum Princeps ornaverat, occasione, l. c. p. 31. b. differit: *Nolim, aut abs te, aut ullo homine laudari. Quia vana laus hominis: sola DEI laus vera: sicut Scriptum est: non in homine, sed in Domino laudabitur anima mea, & rursum: non in nomine vestro, sed laudamini in nomine sancto ejus. Non quòd sint reprehendendi laudatores nostri: sed quòd sunt laudatores hominum potius, quàm DEI, cui soli Laus, Honor & Gloria Amen.*

s.
de cultibus electis

VII. De CULTIBUS in specie ELLECTITIIS, in quibus summa olim, & omnis ferè collocabatur sanctitas, quid senserit, excitatis modò videre est, literis, in quibus Spalatio,

latino, Lutheri, de adornanda versione opusculorum aliquot in linguam vernaculam, consilium expetenti, ita respondet: *quicquid igitur operatus fueris, dummodò fuerit bonum, & vox Christi, nihil dubites, placebit, & proficiet, sed paucis ac rarissimis, quia oves sunt rarissimæ in hac luporum regione.* Ante omnia tamen Christi consilium & Voluntatem humili oratiunculâ require, cui etiam bona non placent, quæ sine jussu & voluntate ejus sunt, sicut dixit Esaias 30. *va filii desertores, ut faceretis consilium, & non per Spiritum meum. Ne ita sequaris tuam bonam & piam intentionem, (ut vulgus religiosorum & sacerdotum passim, & pessimè errat) sed licentiam, imò jussum tuum, in hoc præcipuè, & in omni opere tuo require, nisi voles stipulam fieri opus tuum.*

VIII. De PEREGRINATIONIBUS IN LOCA ABDITA ET DESERTA RELIGIOSIS, in summo tum apud omnes collocatis pretio, quid statuerit, docent nos hæc ad G. Spenlein Anno 1516 perscripta, l. c. p. 12. b. *Infelix istius iustitia, quæ alios sibi comparatos veluti peiores sustinere non vult, & sugam, & desertum meditatatur: qui patientia, & oratione, & exemplo præsentem eis prodesse debuit: Hoc est talentum Domini abscondere, & conservis non tradere, quod debetur. Igitur si es liliun, & rosa Christi, scito, quoniam inter spinas conversatio tua erit: tantum vide, ne per impatientiam & temerarium iudicium, vel occultam superbiam tu spina fias. In medio inimicorum regnum Christi est, ut Psalmus dicit. Tu ergo, quid fingis medium amicorum? igitur quicquid tibi defuerit, coram Domino Jesu prostratus impetra. Ipse te docebit omnia: tantum inspicere, quid ipse pro te, & omnibus fecit, ut discas & tu, quid pro aliis facere debeas. Si ipse non nisi inter bonos vivere, & pro amicis mori voluisset, pro quibus, quæ sò mortuus esset, aut cum quo unquam vixisset?*

IX. Solenne illud REFUGIUM AD INTERCESSIONES ET MERITA SANCTORUM, quam fuerit averfatus, colligi haud obscure poterit, ex Disputationis superius citatæ Conclus. 3. Coroll. 2. quod ita se habet: *cum credenti omnia sint auctore Christo possibile, & supersticiosum est humano arbitrio aliis Sanctis alia deputare auxilia.*

X. Superstitiosum RELIQUIARUM CULTUM quam fastidierit, quamque allaboraverit, animis, doctrinæ vanitate imbutis, sanctorum longe consilia, certioraque suppeditare auxilia, ex datis ad Ge-

(6)
de Peregrinationibus in loca abdita et deserta.

(7)
de cultu Sanctorum.

(8)
de cultu reliquiarum.

org: Leiffer Anno 1516, literis, l. c. p. 13. b. manifestum est, ubi tentatum hunc in modum erigit: *Cruce Christi divisa est per totum mundum, uniuersae sua portio obvenit semper. Tu ergo, ne abicias eam: sed potius, ut sacrosantas reliquias suscipias, non in aureum vel argentum ferculum: sed in aureum, i. e. mansuetam charitate imbutum cor. Si enim lignum crucis contactu carnis & sanguinis Christi ita consecratum est, ut reliquiae nobilissimae habeantur: quoniam magis injuria, persecutiones passiones & odia hominum, sive justorum, sive injustorum sanctissimae sunt reliquiae: quae non tactu carnis ejus, sed amarosissimi cordis sui, & Deificae Voluntatis suae charitate amplexae, osculatae, & benedictae, nimiumque consecratae sunt. Quia maledictio conversa est in benedictionem, & injuria in equitatem, & passio in gloriam, & crux in gaudium.*

(9)
de libero
arbitrio.

XI. *Recepta Scholasticorum de LIBERO ARBITRIO, Viribusque humanis Doctrina, quam displicuerit Nostro, peculiari Disputatione, Anno 1516 Wittebergae habita, cujus superius jam facta fuit mentio, docuit, quam cum Joh: Lango mitteret, haec simul ad eundem perscripsit: Exspecto valde, nimis, granditer, anxieque, quidpiam vos de istis paradoxis nostris statuatis. Verè enim vestris haec paradoxa, imò cacodoxa videri suspicor, quae nobis non nisi orthodoxa esse possunt.*

(10)
de
corrupto
Ecclesiae
statu, ubi
etiam de
ejusdem
in causa
Reuchli-
niana ju-
dicio.

XII. *Miserabilem, sub quo Ecclesia Christi gemebat, statum occasione iniqui Coloniensium de causa Reuchliniana judicii, ad Spalatinum Anno 1514 l. c. p. 8. b. graphice prorsus describit: jam verò, inquiens, de hoc quid dicam, quod Beelzebub ejicere molimur, & non in digito Dei? Hoc est, quod saepe plango, & doleo. Quia nos Christiani incepimus foris sapere, & domi desipere. Centuplum peiores sunt blasphemiae, per omnes plateas Jerusalem, & omnia spiritualibus idolis plena. Quae cum summo sint studio tollenda, tanquam intestini hostes, nos tamen relictis omnibus illis, quae nos maxime urgent, ad exteras & peregrinas causas convertimur, svadente scilicet Diabolo, ut nostra deseramus, & aliena non emendemus. Potestne obsecro isto zelo aliquid stultius & imprudentius cogitari? itane non habent infelices Colonienses in Ecclesia feras & turbulentissimas causas, ubi exercent Scientiam, zelum, charitatem suam, ut necesse sit eos tam remotis à nobis mentibus illas exquirere? Sed quid facio? plenum est cor meum ha-*

rum

rum cogitationum magis, quam lingua dicere possit. Et sanè, ut obiter quoque hoc notemus, quod in certamine illo Reuchliniano a partibus Joh: Reuchlini masculè semper steterit Lutherus, eundemque contra adversarios, barbarici Patronos, pro virili semper defenderit, prouti tum ex adducta, tum ex aliis ipsius patet epistolis, veritatis omnino testimoniis annumerari debet, cum Reuchlinus ille excitatis Hebraicis & Græcis literis, adversus rabiosam Monachorum pertinaciam, & Judæorum quorundam perfidiam, januam aperit e elegantioribus & purioribus studiis visus sit, adeò, ut ab hoc quasi aurora eruditionis illi efficere ceperit, undè potius à luce Phosphorus, quam à fumo Carnio dicendus, (ut Magni verba habent Morhofii, Polyhist: L. I p. 225.) hæcque ratione viam, divinam sic disponente Providentiâ, secutura, tot bonorum votis expetita Reformationi suo modo straverit: conf. inferius in XIV. Sed ut ad priora revertamur, Cleri Romani vitia quam accuratè viderit Noster, scripta ad Spalatinum Anno 1561 epistola docere nos potest, in quâ p. 17. l. c. a. non sunt ait, hæc tempora ejus fecerunt, ut beatum, imo non miserrimum sit, præsulari, i. e. pergratari, Sodomitari, Romanari: quod ipse satis intelligit, si opera & stultitia Episcoporum antiquorum studiis & operibus nostræ ætatis Pontificum contuleris, Inter quos nunc sunt optimi: qui bella forensiæ totis machinam omnium viribus gerunt, & rem familiarem, i. e. avaritiæ infernum insatubilem edificant.

XIII. Usitatam tum CONCIONANDI METHODUM, quâ suos ad populum sermones fabulis, è Vitis, Legendisque S. S. depromptis replere consueverant plurimi, quàm maturè rejecerit Lutherus, cumque saniori permutaverit, ex *αὐτοβραβεία* ejusdem epistola ante susceptum Reformationis negotium, ut totus probat contextus, ad Spalatinum scripta, quàm exhibet Cl Hottingerus, Hist: Eccl: Sec: XVI. P: II p. 756, apparet, ubi sic ad intimum suum: *Et Charitatis, & fidei officium abs te peto, — i. e. ut vel epistolarum divi Hieronymi ad horam mihi copiam facias: vel certè, quantum potes breviter ex libello illustrum Virorum, (quod magis cupio) mihi exseribas ea, quæ ipse Sanctus de S. Bartholomæo Apostolo scripsit: ita ut ante horam duodecimam habeam: Facturus enim ad populum sermonem nugis illis & mendaciis Catalogi & Legendæ miro modo offensus sum.*

(II)
de recepta tunc concionandi methode

(11)
de Lecti-
one Pa-
trum so-
bria.

XIV. Sedulam quippe accuratamque PATRUM Ecclesiae ve-
teris, hosque inter Augustini praecipuis LECTIIONEM, Biblico sic
junctis studio Lutherum, ut Doctrinae non minus, quam Ordinis re-
spectu Augustinianus dici meruerit, hincque non parum in agnita ex
verbo DEI Veritate confirmatus fuerit, non uno ex temporum istorum
monumentis probari potest argumento, ipsaque jam jam adducta Epi-
stola, dum eam sic concludit: *nolo, ut mireris, quod Theologus sim,
& Hieronymo vacuus sum. Editionem enim, qua communiter ute-
bar, Job, Langus secum abstulit.* Quibus addi poterit locus N. III.
ex p. 23. a nobis adductus, ut & sequens ex epistola, ad Langum data,
depromptus, p. 34. l. c. a. unde simul, quid de Erasmi, quam ipse de
libero hominis in spiritualibus arbitrio fovebat, sententiam senserit, vi-
deri est, (conf. superius N. XI) sic autem ibi: *Erasmum nostrum
lego, & indies decrevit mihi animus erga eum: plaet quidem, quod
tam religiosos, quam Sacerdotes, non minus constanter, quam eru-
dite arguit, & damnat inveterate hujus & veterosae inscitiae: sed
timeat, ne Christum & Gratiam DEI non satis promoveat, in qua
multo est, quam Stapulensis ignorantior: humana prevalent in eo
plus, quam divina. Quamquam invitus eum judico, faciam tamen,
ut te praemoneam, ne omnia legas, imo accipias sine judicio. Tempo-
ra enim sunt periculosa hodie, & video quod non ideo quisquam sic
Christianus vere sapiens, quia Graecus sit, & Hebraeus: quando & B.
Hieronymus quinque linguis monoglosson Augustinum non aequavit,
licet Erasmo aliter sit longe visum. Sed aliud est judicium ejus, qui
arbitrio hominis non nihil tribuit, aliud ejus, qui praeter Gratiam nihil
novit.* Ubi tamen de iis, quae in laudem Erasmi, ceu ingeniosi, non
minus, quam rigidi Cleri Romani Censoris dicuntur, idem esto judi-
cium, quod de Reuchlino, conf. N. XII.

Testimo-
nia ad-
ducta, et si
sufficien-
ter pro-
bent id,
quod pro-
bare de-
bent,
nullum.

XV. Et haec ad fidei Systema, strenui Catholicae Veritatis sub
ipso Papatu Confessoris, Lutheri, maximam sui parte *Lutheranum*, i. e.
Orthodoxum, & Anti Pontificium, ante ipsum *Lutheranismum*, seu
coeptam Reformationem editum primis quasi lineis depingendum suf-
ficient. Possemus plura ad hujus illustrationem Materiae proferre testi-
monia, nisi, quae prolata jam sunt, abunde, quod probandum erat,
adstruere viderentur; & quae non proferre liceret? si omnia de primi-
tiis

tiis illis Lutheri nostri monumenta, quorum copiam fuisse haud exiguam ex epist: ad Langum l. c. p. 28. b. colligi potest,) in hunc usque diem superessent, aut quæ forsan supersunt adhuc, ab iis, in quorum latitant Bibliothecis, cum orbe erudito communicarentur. Nec ullum credo esse dubium, illustria planè hujus rei testimonia, (ut nihil nunc dicam de plurimis, quæ ad illustrandam temporum illorum Historiam ex eodem fonte hauriri possent, adminiculis,) reperiri in Bibliis antiquis Latinis, quotidiano Lutheri usui, à primis ut videtur, studii Bibliici annis, ad extremum ferè vitæ diem usque, consecratis, plurimisque varii generis Annotationibus, propriâ Beatissimi interjectis manu, illustratis, quæ in Holmiensi POTENTISSIMI SVECICÆ REGIS Bibliothecâ, in quâ asservantur, benevolo Superiorum indultu inspicere mihi, cum illic locorum degerem, contigit. Cùm interim præter nonnulla alia exiguo illo Epistolarum Lutheri, Aurifabri, (qui ipse, quàm multa de primis Megalandri Scriptis, vel temporum injuriâ, vel ipsâ hominum incuriâ interciderint, non sine gemitu indicat in Epist: nuncupatoria T. I. præmissa, & in ipsis epistolis T. I. not. marg: ad fol: 28. b.) studio publicatarum apparatu contenti ferè jubeamur esse, testimoniis etiam illis, ex hoc potissimum volumine, non ubivis etiam obvio, verbotenus adductis, paucis equidem, quæ tamen id, quod probandum sumpsimus, evincere poterunt, Lectorem benevolum contentum fore speramus.

XVI. Cæterum, ut vi promissi de usu adductorum quoque rectiùs constet testimoniorum, operæ pretium erit paulò penitiùs eundem indagare. Poterit autem quadruplex potissimum assignari. Primus erit, ut inexhaustam divinæ Sapientiam & Bonitatem Providentiæ submissâ, quâ par est, rimemur, miremurque observantiâ, quæ cùm Lutherum nostrum ad perficiendum stupendum illud Reformationis opus ordinaverit, maturè eundem præparare quasi ad illud dignata fuit, donec tandem acceptis cælitus viribus, aptus evaderet ipse, qui labores, captum, viresque hominis superantes, inchoaret, feliciterque consummaret. Cujus rei quædam quasi præludia in Scriptis nobis ipsius superesse summi Clementia Numinis voluit, ut ad persolvendas toto pectore gratias novo quasi stimulo incitaremur.

XVII. Secundus insignium Catholicæ Veritatis Confessionum

Ufus secundus: usus duplicis

*tamen
dubium,
& super-
esse. &
superfu-
isse longè
plura.*

*Ufus te-
stimoni-
orum
quadrue-
plex: Pri-
mus, Divi-
na confi-
deratio
Providen-
tia*

papistica
 Reformatio
 nis Lutherane
 veritate
 tem &
 sanctitate
 tem de
 struentis
 refutatio
 Ubi (N) fabula
 prior de Lutheri,
 Augustiniani
 in Dominicanos
 odio ob
 concessi
 Dominicanis
 Augustiniani
 indulgentiarum
 promulgatione
 concepto,
 ceu primo
 Reformationis
 incitamento
 exponitur
 ex mente.
 (1)
 Bellarmini.
 (2)
 Röstii
 (3)
 Variorum

usus est, ut duplici ex cerebro Pontificiorum, ad palliandos horrendos tot, & indulgentiarum imprimis, qui depravaverant omnia superiori seculo, abusus, & profanandam obscurandamq; Reformationis, ministerio Lutheri institutæ, & Sanctitatem & Veritatem Historicam, excogitato figmento obviam feliciter eamus.

XIIX. Scilicet (1) Adversariorum pleriq; ut, quantum in ipsis est, luci clarissimæ tenebras, à Principe tenebrarum ipsimet antè excæcati, offundant, Tetzeliū, nundinationesqve indulgentiarum, Lutherum ut Monachum Augustinianum, ob promulgandarum munus indulgentiarum Augustinianis, (qui perfuncti eodem longo jam fuisse credebantur vulgò tempore) ereptum, Dominicanis verò demandatum, urgente imprimis Generali per Germaniam Ordinis Augustiniani Vicario Staupitio adeòq; non nisi ex odio & invidiâ impugnasse, audacter fingunt. Ipsum audiamus Bellarminum L. IV. de not Eccl. C. XIII. p. 345. scribentem: *initium primum omnium hæresium hujus temporis constat fuisse invidiam, & ambitionem Lutheri, agrè ferentis munus promulgandarum indulgentiarum à sui ordinis Monachis ad Monachos ordinis Prædicatorum translatum fuisse, ut scribit Joh. Cochleus in Actis Lutheri Anno M. D. XVII. Quæ more suo prolixius sic exaggerat Petrus Röstius Pseudo-Jubilæi p. 65, C. IIX, probaturus inde non Spiritus S. ope, sed Diaboli ceptum Lutheranismum. quâ inquit, tempestate toti terrarum orbi Leo. X. concessit indulgentias, eas Germaniæ promulgandas commendavit Alberto Brandenburgico, Archi-Episcopo, & Electori Moguntino, hic Dominicanis Patribus, atq; in bis Tetzelio, singulari prudentiâ, & eruditione Viro, eas commisit, præteritis Augustinianis, inter quos Lutherus degebat, tunc Monachus, qui istud suis cum quibusdam Fratribus, item Monachis, animo iniquissimo iussit, & imprimis Joh. Staupitius, familiâ nobilis, Ordinis Augustiniani per Germaniam vicarius Generalis, Homo vafricie & astu insignis, id omnium minimè sustinere potuit. Quæ eadem repetit, p. 133. concludens Lutherum, ceu Angelorum Apostaticorum Principem, ob superbiam sicut fulgur de cælo in tartarum esse delapsum; addatur p. 147 Iisdem insistent vestigiis Surius ad An: 1517. Lindanus in Dubitatio, Dial I. C. VI. Præteolus in elenco hæresium L. X. C. XV. p. 271. Hofius in confutatione Prolegomen. Brentii L. I. sub init. Corne-*

Cornelius à Lapide in I. Pet. II. p. 397. Petrus Cutsenius in *Saxonia Catholica* p. II. Spondanus ad An: 1517. n. 15. Carolus Carafa in *Comment. de Germania Sacra restaurata* p. 10. II. Thomas Stapletonus T. II. *Opp. Orat. Academ.* 20. p. 616. Josephus Mansus in *Bibl. Moral.* T. II. Tr. 38. Disc. 6. n. 4. & alii à B. Gerardo *Conf. Cath. L. I. P. I. C.* 7. p. m. 162. Franckio *Disqu. de Pap. Indic.* & Sinnichio *Goliathismo profligato*, adducti. Hucque intendit digitum haud obscure Maimburgius ipse *Hist. Lutheranismi* L. I. Sect. VII. à Cochlaeo suo, primario hujus mendacii promulgatore, seductus, scribens: interim *Joh. Staupitius, Vicarius Augustinianorum in Germania Generalis, ausam hinc* (ex promulgatione puta indulgentiarum per Dominicanos facta) *jumpsit, ut palam istis, qui ministerio suo manifestè abutebantur, & quos alioquin parùm amabat, contradiceret — sive igitur Vicarius iste agrè ferret, & pro injuria reputaret, quòd Dominici in indulgentiis predicandis praeferrentur ordini suo, qui antea illo munere in Saxonia fungi solitus erat; sive verè commoveretur corruptelis, quae palam in publicatione indulgentiarum apparebant, querelas suas ad Principem detulit, & omnibus viribus resistere Dominicanis decrevit. Quoniam autem adjutoribus contra adversarios tam potentes & formidabiles opus se habere judicabat, ex toto religiosorum suorum, & doctorum etiam cœtu uti constituit viro, qui sine contradictione maximà tunc existimatione in Universitate Wittebergensi florebat, celebrè nempe Martino Lutero. Et l. c. Sect. X. ubi ita, Hic igitur (Lutherus) erat in vigore tunc ætatis triginta quatuor annorum magnàq; Wittebergæ æstimatione constitutus, quem Vicarius Augustinianorum Generalis in Dominicanos immisit, qui Anno 1517. indulgentias Leonis Pape in Saxonia predicabant. Lutherus glorie cupidus, occasionem inclarescendi lubentissimè arripuit. Nec prætereundus tandem, qui antiquam hanc fabulam ad ductum Pallavicini verè Concilii Tridentini *Historie* L. I. C. 4. p. 6. & 10 nuperrimè item renovavit Natalis Alexander in *Selectis Historie Ecclesiasticæ Capitibus*, & in loca ejusdem insignibus *Diss. Hist. Chronol. Crit. Dogm. Sec. XV. & XVI. P. I. Art. 10. §. 1.* p. 433. scribens: *Accidit interea, ut Leo X. P. M. novas indulgentias pro funderet, ac per orbem prædicari curaret, occasione fabricæ templi S. Petri Romæ, quam Julius II. inceperat. Archiepiscopo Moguntino**

(4.)
Maimburgii.

(5)
Pallavicini

(6)
Natalis Alexander

Et Mogdeburgensi S. R. E. Cardinali, Alberto, Marchioni, Brandenburgensi, promulgandarum in Germania indulgentiarum provincia demandata est. Is Septemvir delegatus munus id commisit J. Tezelio, Ordinis F. F. Predicatorum, Professori Doctissimo, quasi ori fidei, servido conionatori, qui paulò ante similem delegationem pro Teutonicis Equitibus administraverat. Id Augustinianorum commovit invidiam, quibus Vicarii Generalis nomine praeerat in Germaniâ Staupitius, apud Saxoniae Ducem Fridericum, perquam gratiosus. Eo favente Ordinis Eremitani Moderatore Lutherus contra indulgentias declamare cepit ac debacari, Conf. p. 435. ubi petulantiam, superbiam & ambitionem Lutherò inde tribuit.

(2)
Fabula posterior de re-
pulsâ à dignitate
Cardinalitia, quam
passus erat
Lutherus, seu
odii in Ecclesi-
am Curiam
Romanam
causa refer-
tur ex mens

(1.)
Talapied.
(2)
Sinnichii,
(3)
Forneri.

(4)
Variorū, qui
digitum huc
forsan inten-
derunt

XIX. Alii (2) simplici non contenti mendacio, præter jam adductam fabulam, quam omninò etiam approbant, novam, eamque longè adhuc absurdiorē comminiscuntur, quâ de Sinnichius in Goliathismo profligato p. 47. ita: aliam præterea recalcitrationis ejus (Lutheri) anam commemorat Natalis Talapied in vita Lutb: ex Fontano & Sleidano excerptâ, & Lut: Paris Gall. idiom. ante annos circiter 80. (scribebat hæc anno 1667. Sinnichus) excusâ; repulsam nimirum à dignitate Cardinalitia, quam pridem ambierat, cum Romæ negotia quorundam Monasteriorum sui ordinis procuraret; Unde etiam utramque conjungendo fabulam illud Augustini L. de utilitate credendi C. I. hereticum alicujus temporalis commodi, & gloriæ, principatusque sui gratia falsas novasque opiniones protrudere asserentis ad Megalandrum memoratus applicat Sinnichius. Easdem fabulas verbis quoque profus iisdem profert in Jubilæo suo Quindecimangelico, opposito Noribergensi, in Reformationis memoriam A. 1617. celebrato, jubilæo, Andr. Fornerus p. 19. conf. etiam p. 78. Videturque fluctuare hinc Nicolaus Wilsonus in præfatione concioni Joh. Fischerii, Roffensis in Angliâ Episcopi, cum scripta Lutheri publice ibi essent comburenda, habitæ, præmissa p. 1373 Oppi Fischerii, scribens: *Seu humane gloriæ, seu vindictæ in communem Patrem nostrum Papam, & suos, seu utriusque, quod vero propius videri potest, cupido primum in hoc instimularit, (Lutherum) seu aliud quippiam, in medio relinquo.* Nec fallimur forsitan, si omnes illos, qui odii in Curiam Romanam, ambitionis, & vane cupiditatis gloriæ crimine

mine Reformatorem innocentissimum gravant ad vetus illud, àque Sinnichio, & Fornero renovatum respicere figmentum existimemus, id quod tamen clarioribus eloqui verbis pudor ipse vetuit.

XX. Verùm enim verò ut scopo in controversiâ hâc totâ excidere suo Pontificios nunc non dicamus, cùm, etiamsi, Lutherum vel invidiâ vel ambitione &c. ad taxandos Romanæ Ecclesiæ abusus fuisse impulsam, probare firmiter satis possent, nondum tamen sic, uti perversam Lutheri intentionem, ita ipsam etiam per Lutherum institutam Reformationem culpandam penitus, rejiciendamque esse, quemadmodum evincere hinc intendunt, probaverint, siquidem & pessima hominum instituta ad optimum dirigere finem Divinæ Dextra novit Omnipotentia; solâ invidiæ, ambitionis & superbiæ imputatione, quantâ etiam hâc fiat cum audaciâ, nondum deterremur, memores illorum, quæ ad depellendam criminum horum infamiam in ipso hoc negotio epistola ad Joh. Langum L. I. Epist. p. 41. b. protulit quondam Lutherus: *quis ignorat, inquam, quin sine superbia aut saltem sine specie Superbiæ, & contentioni suspicione possit quicquam novi produci? Finge enim ipsam humilitate in nova conari, statim superbiæ vitio subjicietur ab iis, qui aliter sapiunt. Cur enim Christus, & omnes Martyres occisum sunt? cur Doctores passi invidiam? nisi scilicet, quia superbi, & contemptores veteris & inclytæ Sapientiæ seu Prudentiæ visi sunt: aut quod talia nova sine consilio illorum protulerint, qui vetera sapiebant. Ista ambitiosi & claritatem nominis affectantis animi argumenta esse, quis nisi iniquissimus credat?* Absque ullâ interim vel specie veri criminum notam hinc inuri Luthero & ipsi, dum multa dicunt nihil verò probant, Adversarii, & veritatis sole clarior evidentia nos docebit.

XXI. Ad primum enim, de Augustinianorum in Dominica nosodio, ob promulgandarum munus indulgentiarum, præter morem, qui invaluisse hæctenus credebatur, Augustinianis ereptum, Dominicanis verò demandatum, concepto, figmentum quod attinet, falsitatē ejus palpabilem vel inde conspicimus, quòd, quicquid de istorum origine certaminum dicitur, sine omni dicatur fundamento, censoribus ipsismet adversariis, siquidem recepti quondam moris fuisse, indulgentiarum per Saxoniam præconium Augustinianis concedere præ Dominicanis,

(A)
Refutatur fabula utraqve

(1.)

In genere

(a)

ostendendo

scopo in totâ

controversiâ

hac suo excide

re Pontificios,

etsi vera esset

utriusq; cri-

minis impu-

tatio.

(B)

Verbis Luthe-

ri ipsius.

(2.)

In specie de-

monstrando

absurditatem

figmenti utri-

usq;.

(a)

ex argumentis

historicis.

unde omnem odii fontem plerique fabulae promachi vulgò derivant, multis etiam argumentis contra Sarpium, L. I. Hist. Conc. Trid. p. 5., diverso tamen à reliquis Papae mancipiis scopo, asserentem: *invaluerat in Saxonia consuetudo, quoties Pontifices eò mitterent indulgentias, earum divulgandarum curam fratribus Ordinis Eremitanorum demandare*, negant Pallavicinus, l. c. p. 6. & Natalis Alexander l. c. qui ex mente Pallavicini p. 146. expresse scribit: *calumniatur S. S. S. cum indulgentiarum promulgationem fuisse demandatam ait Dominicanis, non Eremitis, s. Augustinianis, ut mos erat.* — Falsum imprimis est, quod Augustinianis hoc munus injungi consuevisset, id enim Julius II. Minoribus imposuerat, &c. Quod etiam confirmari posse videtur ex D. Andr. Molleri Chronico Fribergensi P. II. p. 143, (cujus in Augusto Opere Seckendorffiano L. I. p. 13. a. fit mentio,) quando eundem famosum Dominicanum Tetzeliū Anno jam 1507 primā vice Fribergam venisse, & intra biduum duo florenorum millia indulgentiarum causa in urbe lucratum fuisse, narratur; ad minimum certe decennio jam ante disputationem Lutheri ansam habuisse suas instituendi querelas Augustinianos, eo probabitur, si Dominicanis Nundinationem hanc invidere vel voluissent vel potuissent indeq; per Lutherum post eam impugnassent; neque intermissuri fuissent, ut principiis obstarent, suas idem querelas, si modò justa conquerendi causa ipsis suppetiisset.

XXII. Alteram verò de Lutheri in Curiam Romanam, ob repulsam à dignitate Cardinalitia, concepto odio, quod concernit fabulam, nullitatem ejus evidenter facile perspiciet, qui modò noverit, Lutherum tam abjectae conditionis habitum esse monachum, ut etiam ob personae vilitatem, de reformationis successu cum Crantzio desperaverint plurimi; fastigium verò Cardinalitium in eo tum fuisse pretio, ut cum XXXI. Purpuratos, (quos *Cardinales*, nescio, a quibus *averni* vocant *card nibus* ut cum Pelargo, mox adducendo, loquar) ad promulgandas per eos indulgentias creasset Leo X. iidem præter amplissimam meritorum in Curiam Romanam, quibus jam tum eminebant, pollicitationem, ex pacto, quinquaginta aureorum millia, referente Paulo Langio apud Pelargum in *Plejade Orationum* S. S. Orat. I, solvere Pontifici, cum his maectari honoribus desiderarent, fuerint coacti; quod cum fieret, ut obiter id notemus, tantā tempestatis vehementiā concutiebatur Roma, ut

ut fulminis impetus & ipsum, in quo sacra adhuc peragebantur, feriret templum, sic, ut sculptus puerulus, Salvatoris Infantiam repræsentans, è gremio effictæ Mariæ, clavesq; è manibus statuæ, Petrum adumbrantis, non sine summo Leonis, novorumq; Cardinalium horrore, exciderent, teste Joh. Frommio, Orat. de Luthero Wittebergæ Anno 1657 d. 11. Nov. habitâ.

XXIII. Sed quid opus est vagari extra oleas, & ad refutandos Pontificios varia sollicitè conquirere argumenta, cum sufficere nobis possit, si nostri solum memores promissi, quâ ratione, ex adductis Lutheri primitiis, utraque refelli possit fabula, ostenderimus. Sanè si ex memoratis Veritatis confessionibus, à Luthero, sub Papatu adhuc vivente, editis, certum est, (quemadmodum certissimum esse vidimus,) ante immodicas illas indulgentiarum, promotore Tetzeli institutas, prædicationes, omni studio Lutherum assiduæ S. S. literarum, antiquorumque Ecclesiæ Patrum lectioni incubuisse, indeque in quàm plurimis fidei capitibus Evangelicam hausisse Veritatem, imò abusus, qui in Romanam irreperant Ecclesiam, non vidisse solum, sed & acriter satis, tum privatim, tum publicè, in institutâ quoque Disputatione solenni impugnasse, & corripuisse, studiis prætereà Linguarum, aliisque tunc rarioribus, totum se dedisse, ac causam horum, qui pulsâ barbarie, introductâque literaturâ elegantiori, ad instituendam præparare animos reformationem conabantur, pro virili defendisse; manifestum quoque est, ad promovendum desideratæ tot votis negotium Reformationis, proclivi admodum fuisse animo semper eundem, qui non ex invidiâ in Dominicanos, nec ob denegatam, quam nunquàm ambierat Purpuram, sed injustis solum indulgentiarum promulgationibus ad justam concitatus iram tandem prodiit in publicum, solenni quoque horrendorum reprehensione abusu salutare reformationis opus opportuno prorsus tempore Duce DEO est auspiciatus.

XXIV. Cui nostro argumento duplex addunt robur ipsimet adversarii; alterum hi, qui Lutherum, dum sub jugo Papatûs adhuc viveret, de novis (sic enim antiquam veritatem vocant) cogitasse dogmatibus, receptis Curia Romanæ hypothesebus adversis, virulento quidem animo asserunt, Catholicæ tamen in tenebris Papalibus Fidei confessorem eum, vel inviti & inscii, hoc ipso faciunt; alterum illi, qui ipsos, sub quibus gemebat Ecclesia, abusus, interque eos indulgentiarum in specie impudentissimi Tetzeli nundinationes Lutherum, ut bo-

(B) ex adductis Lutheri primitiis.

(Y) Ex duplici Adversariorum confessione veritatis.

nos quoscunque alios, offendisse, inque Theatrum quasi protrusisse, concedunt non sine laudabili candore, hacque ratione Lutherum ipsum ab imputatâ culpâ absolvere, eamque Tetzelio cum Sodalibus quàm iustissimè adscribere ipsa impellente veritate coguntur.

Prima est eorum: qui Lutherum sub ipso Papatu dogmatum Papalium osorem fuisse asserunt, quod faciunt (1) Lindanus & Prateolus.

(2.) Stapletonus.

XXV. Ad prius quod spectat tria nobis celeberrimorum inter suos Pontificiorum testimonia sufficient. Primum Lindani, quod totum exhibet cum omnibus, quibus scatet erroribus Historicis cui libet, vel modicè harum rerum gnaro, obviis, consensuque suo confirmat Prateolus *Elencho Hæresium* p. 271. hunc in modum. *Martinus Lutherus, Islebitensis Saxo, post Juris studium, ubi fuisset jctu fulminis in agro prostratus, Augustini regulam annos jam 10. professus, recens Romam ante biennium reversus, Doctorque S. Theologiæ Erfordiæ creatus, magnas sanè in Catholica Christi Ecclesia per Saxoniam dedit turbas. Novas enim, variasque per illud tempus questiones non tam ingenii confidentiâ, quàm contentionis studio, rixandique libidine jam annos aliquot in Aristotele, & illius ætatis Sophismatibus haud infeliciter exercitatus, spargere aggrediebatur, non solum Wittebergæ, ubi suam Theologiam profitebatur, sed Heidelbergam quoque accersitus ibat, vanissimum gloriæ quæribunde mancipium, Disputaturiens, atque themata valvis figens de libero arbitrio, de operum meritis, de indulgentiis, de penitentiâ, de justificatione, ac de illo imprimis articulo Symboli: credo remissionem peccatorum. Posthæc Leonis indulgentias impugnat, eò promptior, quia mens jam abalienata fuit. Hæc Lindanus & cum eo Prateolus summa quidem imis miscentes, nostram tamen thesin præsentem abundè confirmantes.*

XXVI. Lindano jungimus Stapletonum, Lutherum, ut fidei Lutheranæ sub Papatu confessorem, sic describentem: T. II Opp. Or. acad. 20. p. 616. cum (Lutherus), in Catholica adhuc existens Ecclesia scrupulosus monachus esset, & (ut de se ipso scribit) conscientie inquietissime, ideoque Senior quidam Monachus Augustiniensis, ut ejus animum, nimiam trepidatione dejectum, ad meliorem spem erigeret, ad alterum tamen extremum imprudenter deflectens, constanter eum hortaretur, non solum credere remissionem peccatorum in genere datam, juxta Symboli tenorem, sed etiam firmissimè credere, sibi esse remissa peccata, & hunc esse illius Articuli sensum, ille hæc exhortatione non tam sursum, quàm deorsum precipitatus, planèque ex timido inflatus, ex pusillanimitate præsum-

sumptuosus, ex meticoloso audax factus, hoc Senioris verbo, quasi oraculo, (sed Demonis, non DEI) accepto, statim monstra illa, & portentosa opinionum de libertate Christiana, de solâ fide justificante, de specialissima certitudine Gratiae, de imputativâ justitia, aliisque consimilia, Ecclesiae Christianae dogmata haecenus inaudita, parituric bellua, animoque fabricare cepit.

XXVIII. Omnium autem illustrissimum de Luthero Veritatis (3.) Gretserus. Evangelicae teste, suppeditat testimonium Gretserus, Exercit: Theolog. adversus Haereticos p. 109. in Comment. in Orat. Hunniam scribens: Porro Lutherum quoque Haereticum futurum non adeò arduum erat dividere sive Mellerstadio, sive cuicumque alteri, perspicacioris ingenij homini. Ut enim olim S. Gregorius Nazianzenus de Juliano Apostata qualis, & quàm pestilens futurus esset, argumentum cepit ex vita & moribus, & totâ corporis conformatione, ita ex Lutheri studiis, dictis, & factis nullo negotio quivis colligere poterat, quorsum fastuosus ille, & arrogantissimus Spiritus evasurus esset. Utinam plures epistolae exstarent ex illis, quas Lutherus ante annum MDXVII. scripsit, repraesentarent enim nobis tanquam viva imagines pectus illud Lutheri, jam cum variarum sectarum seminarium; sicut & illa pauculae, quae superant, satis superque Lutherum nobis depingunt, in quarum unâ ad Spalatinum, quâ dissuadet, ne Staupitius creetur Episcopus, hæc evomuit: non sunt hæc tempora &c. vid: supra testimonium, ad quod respicit Gretserus, n. 12. p. 13. nobis adductum. Conferri etiam potest, qui digitum huic intendit, Theophilus Raynaudus in Tract. de Apostasia à religiosis Ordinibus, p. 109.

XXIIX. Quod attinet ad posterius. Pontificiorum de abusibus Romanæ Ecclesiae testimonia, quibus defenditur Lutherus, dispesci poterunt in ea, quæ corruptelis variis reformationis occasionem tribuunt in genere, & ea, quæ nundinationibus in specie indulgentiarum eandem adscribunt.

XXIX. Generalia ut præmittamus, ipsum audiamus Bellarminum, audiantq; nobiscum cum Bellarminis omnes, seu Papistæ (suo enim tempore in Gallia & Anglia eundem habitum fuisse Bellarminiam, cum Papistâ, quemadmodum antiquitus pro eodem ponebatur Athanasii Confessio, & Fidei Catholice Professio, Petrus refert Cottonus qverels.

Secunda Veritatis confessio est ex Pontificiis eorum, qui abusus Curia Rō. Reformationi præbuisse occasionem concedunt, quorum testimonia sunt vel generalia vel specialia qverels.

Proferuntur
generales
querelae de
abusibus Cu-
riae R. (1)
Bellarmini.

nus apud Jac: Fuligattum in vita Bellarmini p. 114.) in concionibus suis p. 235. Dom: Latere sic ingemiscentem: *Ann's aliquot, antequam Lu- therana & Calviniana Haeresis oriretur, nulla ferme erat, ut ii testan- tur, qui etiam tunc vivebant, nulla, inquam, propè erat in iudicis Ecclesiasticis severitas, nulla in moribus Disciplina, nulla in S. S. lite- ris eruditio, nulla in rebus divinis reverentia, nulla propemodum erat religio. Eximius ille Cleri, & S. S. Ordinis decor perierat, vilissimo cui- que ludibrio erant Sacerdotes, à populo contemnebantur, despicieban- tur, gravi diuturnaque laborabant infamia. Et undenam haec omnia nonne ex eo, quod Pastores ordine praepostero non praecipue Gloriam Christi, & ovium suarum salutem, sed panes & pisces, hoc est redditus potissimum & proventus in Ecclesiasticis muneribus querebant?*

(2.)
Serarii

XXX. Bellarmino Socium damus Nic. Serarium, Lucis illud jubar Ecclesiae Germanicae (iudice Baronio T. XII. Annal:) in Comment: ad L. Judic. C. VII. p. 194 ingenuè scribentem: *Peccavimus cum Pa- tribus nostris! Sanè nisi fuisset in Lutheri exortu Clericorum Discipli- na solutior, Doctorum vel varitas vel segnities major, omnium vita corruptior, nunquam malorum tantum nostra aetas sensisset. Quibus addi possunt querelae Jes. Henrici Marcellii, sapient. pacif. disqu. I. art. V. Prop. VI, Valeriani M. sub initium iudicii defensi de regula credendi Acatolicorum, Seren. Hassiae Landgravii Ernesti in sincero & discreto Catholico L. II. C. IV. Sect. III., ipsiusque Papae Hadriani VI. in instru- ctione, eunti ad Comitia Anni 1622 Norimbergensia Legato Cheregato data, fatentis: eum fuisse Ecclesiae, Curiaeque Romanae statum, ut uni- versus mundus illius Reformationem avidius desiderarit, agnoscentis- que: omne hoc malum, (de quo tantoperè orbis tunc querebatur) à curia Romana processisse, & inde corruptionem in omnes inferiores emana- visse, quas exhibet verbotenus Magnificus & summè Venerabilis D. D. Kortholtus, Patronus, Praeceptor & in J. C. Parens pietate filiali aetatem De- venerandus in Dissert: de Schismate super. Sec. Protestantes inter & Pon- tificios enato p. 14. seqv.*

Subjiciuntur
speciales nans
dinationis
indulgentia-
riareprehen-

XXXI. Quod ad Speciales Abusuum indulgentiarum Reprehen- siones attinet, è Confessorum hic veritatis numero ipse rursus non ex- cludendus est Bellarminus L. II. de Indulgentiis, C. I p. 2086. in adductae superius N. 18. objectionis suae responsionem asserens: *notasse Lutherum er-*

sorem

rorem illorum, qui usq; adeò indulgentiis confidebant, ut securos se de salute aeterna esse arbitrarentur, si nummum argenteum in arcam juxta præscriptum indulgentie conjecissent, — Et ita progressum à reprehensione abusu ad reprehensionem indulgentiarum; ut & l. c. p. 2131. (ubi contra Chemnitium disputat) scribens: ignorare non potest (Chemnitius) abusu quaestuariorum, quibus utcumq; accommodari possent verba S. Petri (Act. IX. 20. pecunia tua tecum sit in perditionem, quod donum DEI existimasti pecuniâ parari,) ut ea Cajetanus accommodat, Romanis Pontificibus adeò semper displicuisse, ut eos publicis constitutionibus damnaverint & prohibuerint. Quæ eadem repetit l. c. p. 2161. Addatur etiam p. 2066. in quâ laudandum meritò Clementem IX. P. M. asserit, quod decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio III. de moderandis indiscretis indulgentiis, & Decretum Concilii Tridentini Sess. 25. de revocandis indulgentiis ad veterem & probatam Ecclesie consuetudinem executioni mandare studet, subjiciens: veteres enim parcissimos fuisse in indulgentiis conferendis, notissimum est.

XXXII. Ubi tamen quam firma parùm sint, quæ in Romanorum Pontificum excusationem affert Bellarminus, provocans ad Constitutiones ipsorum, quibus quaestuariorum damnaverint abusu, quamque in Leonem imprimis X. non quadrent ea, ex ipsâ Petri S. V. Polani, (feu F. Pauli Sarpis Veneti) *Historia Concilii Trid.*: (ad cujus veritatem de throno deturbandam, Cardinalis Sfortia Pallavicinus suam Concilii Trid. Historiam conscripsit equidem, sed eo cum successu, ut ex ipsâ Schola Romanâ Doctissimi Galli in *Ephemeridibus suis Eruditorum* T. I. Ephem. XII. p. 118: ingenuè scribant: *periculum est, ne quis hujus (Petri S. V.) Historiam, utpotè egregiè conscriptam, præferat Pallavicini Historiæ, quæ forsan verior, non autem verisimilior*) audiemus, sic autem inter alia is: p. 4. *Hoc rerum statu Leo — Magnificentiam suam sumptibus immodicis ac profusis in cognatos, aulicos, & literarum Professores largitionibus, eo usque ostentabat, quoad desiccatis cæteris omnibus, quibus undecunque congregatis, Curia Romana solet irrigari, divitiarum rivulis, ad fontem indulgentiarum tandem itum est. Et paulò post: Et quamvis in Leonis Diplomate exsequendo non nihil intervenit parùm pium & honestum, (nobis mox dicendum) unde offensionis, & rerum novandarum occasio nata: certum tamen est, per multa super-*

D

riorum

siones.
(1)
Bellarmini.(2)
Sarpis

riorum Pontificum in eo genere edita, nec causis subnixis minus inhonestis, & majore avaritiâ ac rapacitate fuisse peracta. Sed plerumque usu venit, ut cause insignibus effectis producendis satis idonea, defectu hominum qui scienter his utantur, in sumos abeant & evanescant. Quandoquidem (quod rei caput est) ad magnum quidpiam patrandum necesse est advenisse temporis articulum, quo, errata hominum deprehendere, præpotenti rerum humanarum arbitro stat sententia. Quae omnia in hoc ipsum tempus Leonis, quo de agitur, incurrisse videntur. Ipsa verò totius mysterii hujus arcana idem l. c. his nobis pandit: Anno. M. D. XVII. statim post promulgatam generalem indulgentiarum concessionem, Leo partem pecuniarum antè distribuit, quàm aut commodè in vulgus spargerentur, aut colligerentur: diversarum Provinciarum redditibus diversimodè distributis, & parte aliquâ in usum suae camerae reservatâ. Sed nominatim Saxoniae proventum, & totius ejus tractus Germaniae, qui Saxoniam, & mare interjacet, Magdalena Sorori donò dederat Francisco Cibo, Innocentii II. Pontificis Sburio, connubio junctae. — At Magdalena soror ut ex dono Pontificio fructum caperet uberiores, cum indulgentiarum predicandarum, tum pecuniae conquirendae curam committit Aremboldo Episcopo, qui assumptâ Praesulis dignitate, nullam tamen periti Mercatoris, & quidem Genuensis artem exuerat. Is verò explende mulieris cupiditati, quàm expendendis hominum meritis magis intentus, harum publicandarum potestatem fecit ijs, qui eas plurimo licitarentur; nullo mediocris fortunae hominibus ad contrahendum relicto loco, sed his solis, qui sui similes, per sordes & avaritiam omnia administrarent. Invaluerat in Saxonia consuetudo, quoties Pontifices eò mitterent indulgentias earum divulgandarum curam fratribus Ordinis Eremitanorum demandare. At quaestores Aremboldi, parùm consultum rebus suis autumantes, horum uti operâ, qui in hac palestrâ veterani, sua clam captantes emolumenta, lucri partem viderentur involaturi, certè nihil extra ordinem præterque solitum persequaturi; fratres Ordinis Dominicanorum eam capessere provinciam maluerunt. Qui praecones facti tanti beneficii, dum illius magnitudinem apud populum supra verum insolito verborum apparatu extollunt, in magnam audientium offensionem venere: auctâ ex eorum indignitate, quòd, qui pecunias ab Aremboldo conduxerant,

in

in lustris & popinis, alicuius aut deterius id profundeabant, quod populus suum d. fraudans genium, redimendis peccatis è diario miser com-
parcebat. His excitatus Martinus Lutherus, Frater Ordinis Eremita-
rum D. Augustini, in quaestores, eorumque praecones concionatur. Ac
primùm novos & immoderatos abusus reprehendit. Sed mox concio-
nibus atque libellis ab alteris laceffitus, totam indulgentiarum materi-
am ab ipsis fundamentis ac radicibus perscrutatur. Tum novos abusus
cum veteribus comparando, deprehensit totius structurae, juxta ac,
fundamentorum erratis, super hoc argumento theses emittit XCV. Wit-
temberge publicè exagandas.

XXXIII. Audiamus etiam Erasmus, dilectum illum Romanæ
Ecclesiae filium, ex infallibili summorum Pontificum, Leonis X. (vid.
ipsum ad Erasmus epistolas, volum: Epist: L. I. ep. 28. L. II. ep. 4. 5. L.
XXIX. ep. 80.) Adriani VI. (conf. ejus ad Erasmus literas l. c. L. XXIII.
ep. 3. 4.) & Pauli III. (lege hujus ad Erasmus Breve l. c. L. XXVII. ep. 26.)
judicio, (qui postremus etiam Cardinalitiam eum dignitate, cum morti jam
vicinus esset, & pessimè apud imperitos zelotas quosq; audiret, mactare de-
crevit, ut ipse refert Erasmus l. c. p. 1538, 1544. 1955. 1959, & ad Erasmus Card.
Bembus p. 1557 suam ita concludens epistolam; itaq; modò rectè valeas, ne-
que te imbecillitas impediatur tua, mihi spes est, te ab eo Paulo III P. M.
omnia summa honoris & dignitatis insignia brevi consecuturum. Qua-
re te mi Erasme, hortor, ut valetudini tuae servias, conservesque
te cum nobis, amantissimis tui, tum fortune, quae se bilaris, ut tibi
præsto sit, parat.) unde ad ejus quoque contra nos auctoritatem rigidissi-
mi adversariorum perpetuo provocant, ut Prateolus l. c. passim, Rö-
stius in Pseudo — Jubileo p. 136. 144. 160. 176. 182. 219, Sinnichus Goliath:
proflig: p. 139. &c. Sic autem Erasmus Ep: 10. L. XII. ad Albertum Ar-
chiepiscopum & Principem Moguntinum, Cardinalem, Anno 1519. scrip-
tal. c. p. 586: Spectandi imprimis sunt hujus mali (ita summum Refor-
mationis bonum vocat) fontes. Mundus oneratus est constitutionibus
humanis, oneratus est opinionibus, & dogmatibus Scholasticis, Ty-
rannide fratrum mendicantium, — non damno omnes, sed plurimi
sunt hujus generis, qui ob questum ac Tyrannidem datam operam illaque-
ant conscientias hominum. Ac perfrectam fronte jam caeperant, omisso
Christo, nihil prædicare, nisi sua nova, & subinde impudentiora dog-
mata

(3)
Erasmi

mata. De indulgentiis sic loquebantur, ut nec idiote ferre possent. His & ejusmodi multis rebus paulatim evanescebat Vigor Evangelicæ Doctrinæ: & futurum erat, ut rebus semper in deterius prolabantibus, tandem prorsus exstingueretur illa scintilla Christianæ pietatis, unde redaccendi poterat exstincta Caritas: Ad ceremonias plus quàm Judæas, summa Religionis vergebat. Hoc suspirant ac deplorant boni viri, hæc ipsi etiam Theologi, non monachi; & monachi quidam in privatis colloquiis fatentur. Hæc, opinor, moverunt animum Lutheri, ut primùm auderet se quorundam intolerabili impudentia exponere. Quid enim aliud suspicer de eo, qui nec honores ambit, nec pecuniam cupit. De Articulis, quos objiciunt Luthero, in præsentia non disputo, tantùm de modo & occasione disputo. Ausus est Lutherus de indulgentiis dubitare, sed de quibus alii prius nimis impudenter asseveraverant: ausus est immoderatiùs loqui de potestate Romæ Pontif. sed de quâ isti nimis immoderatè prius scripserant, quorum præcipui sunt tres prædicatores, Alvarus, Sylvester, & Cardinalis S. Sixti. Ausus est Thomæ decreta contemnere, sed quæ Dominicani penè præferunt Evangelicis. Ausus est in materia Confessionis scrupulos aliquos discutere, sed in quâ Monachi sine fine illaqueant hominum conscientias. Ausus est ex parte negligere Scholastica decreta, sed quibus ipsi nimium tribuunt, & in quibus ipsi nihilominùs inter se dissentiunt. — His imputandum, opinor, etiamsi qua intemperantiùs scripsit Lutherus. Hæc ille.

(4) Joh. Aventini.

XXXIV. Subjungamus jam quædam Joh. Aventini, Viri singulari eruditione, fide, ac pietate præditi, — rerum item antiquarum indagatoris sagacissimi, veræ Religionis, omnisq; honesti amatoris, (quo ornatur elogio in epitaphio, quod Ratisbonæ apud D. Haimeranum, in templo Pontificio primario, ipsius honori erectum, cernitur) ad cujus etiam testimonia ipse provocat contra nos Bellarminus L. IV. de R. P. C. XIII. p. 1314. & L. II. de imag. SS. C. XIV. p. 1311. (ut adeò per insignem ignorantiam, *Historicum* ex eo *Philologum* Lutheranum fecerit Antonius à Sotomajor in *Ind. Libr. prob. & expurg.* p. 562. nec nisi ob fugam *Veritatis Historicæ*, quam religiosè in scribendo observavit, teste B. Rhenano, in indicem libr. expurg: relatum exhibuerit, quemadmodum videri pluribus potest apud B. Gerhardum Conf. Cath. Proœm. p. 23.) ex L. IIX. Chronici, ed: Germ. p. 406. b. de prompta, ubi

abi de Imperatore R. Ludovico IV. agens hæc inter alia inspergit:
 Es war König Wenzla ein ungeschickter Herr / lag nur in Böhmen/
 und Prag / kam nicht ins Reich / ließ alles durcheinander gehen / kümmer
 sich umb nichts; so waren auch zween Päpste / die übermachten beyde
 mit dem Bann / und Ablass / wie bey unseren zeiten Bruder Tezel in
 Sachsen gethan hat / der erlaubet auch fünffrige Sünden / und vergab
 sie; schier alsbald der Plappert in der Truben kling / von Stunden an fuhr
 die Seelen gen Himmel. Dadurch D. Martin Luther / und sein An-
 hang beweget wurden wieder den Ablass zuschreiben.

XXXV. Adamus quoque à Contzen, utut Luthero aliàs præ
 aliis infensissimus, victus tamen, vinculusque refutati evidentiâ figmenti,
 in *Jubilo Jubilorum Jubilæo Evangelicorum* p. 18. hoc Veritatis testi-
 monium sub notâ marginali: *Abusum tolle, Rem tuere*, nobis relin-
 quere fuit coactus: *Anno septimo decimo supra millesimum quingen-
 tesimum jacta est ALEA* (sic ad exemplum Cajaphæ inscius & invitus
 Jesuita novam nobis profitetur veritatem, ex testimonio enim superi-
 us adducto Sarpîi novimus, auctam ex eo nundinationis fuisse indi-
 gnitatem, quod, qui pecunias ab *Aremboldo* conduxerant, in lustris
 & popinis *ALEÆ* lusu, aut deterius profundeabant. Quemadmodum
 idem verax & ab affectibus immunis, Lipsii judicio, Gvicciardinus. L.
 XIII. Hist: confirmat: *mortuos pænis liberandi facultatem — in cau-
 ponum tabernis ALEÆ subjectam fuisse*, scribens: & I c. Thuanus: *qui
 redimendam, inqviens, pecuniam Rome à Pontifice conduxerant, per
 lustra & popinas quotidie sine pudore in ALEÆ lusu, ususq; turpissi-
 mos potestatem extrahendi animas defunctorum exigue expiatorio
 profundebant.* Nec negare audet Maimburgius N. XLI adducendus;
 ad exemplum scilicet Alexandri VI, tantæ Sanctitatis Pontificis, ut memo-
 rato teste Gvicciardino: *non sinceritas, non verecundia, non veritas,
 non fides, non religio ulla ipsi adesset*; qui posteaquam per indulgen-
 tias, ceu *vetera illa Pontificum ad parandam pecuniam instrumenta,*
 ut nominantur Jovio L. IV. *de laudibus Leonis X.*, in gentem pecuniæ
 summam corrasisset, & cum spurio suo Cæsare Bergia per lusu aleæ
 centum aureorum millia amisisset, jacturâ quasi tantâ hæc, ut nimium
 exiguâ, parùm motus exclamavit: *Germanorum hæc peccata sunt!*
 v. B. Schertzerum in Scripto, cui titulus: *Deduction. Schrifft wider*
 D. Schefflern

(5.) Ad. à
 Contzen, oc-
 casione cujus
 testimonij di-
 gressio sit de
 presentibus
 indulgen-
 tiariis, aleæ
 Lusibus im-
 pensis.

D. Schefflern Tücht zu Schrifft/ & in alio: Beweis das Scheffler Abschied hinter der Thür genommen &c: §. II. unde apparebit aleatorium hunc Alexandri & Borgiæ lusum in tantas Schefflerum redegisse angustias, ut in responsione sua, quam vocat: *Schreiben*/ ne hiscere quidem potuerit,) *indulgentias, vel potiùs indulgentiarum abusus taxavit Lutherus. Turpis earum vitio quorundam promulgantium nundinatio, sed abusus, non res tollenda erat, nec ob errata hominum, vita religionis petenda.*

(6.) Richerii.

XXXVI. Atque ut è recentioribus etiam audiamus aliquem, provocare meritò possumus ad Celeberrimum Doctorem illum Sorbonicum, Edmundum Richerium, *Histor. Concil. L. IV. P. II p. 121* scribentem: *Lutherus quæstum turpissimum indulgentiarum reprehendit, atq; in Curia Romanæ corruptelas, non ut Ecclesiæ filius, sed hostis acerrimus detonuit. Siquidem magno veritatis ac virtutis præjudicio usu evenire compertum, ut qui amicum rectè monentem audire detrectat, tandem à proprio inimico corripitur: quoniam Deus nunquam veritatem opprimi patitur; & p. 122. cum igitur Lutherus quæstum turpissimum indulgentiarum reprehendisset, eamq; ob causam à Card. Cajetano, Legato Apostolico, in vitæ delictum vocatus esset, — propter corruptos mores Ecclesiasticorum, ejusmodi incendium totam Europam sensim pervasit. Quibus etiam adjungimus, quæ idem, posteaquam corruptelarum, quæ Ecclesiam Romanam in hunc usque diem premunt, emendationem, graphicà admonitione necessariam esse ostendisset, addit: eo inquam, furoris ac dementiæ ventum est, ut jam nec cum propriis vitiis diutiùs hospitari, nec ullam reorum medicinam, quantumvis benignam & salutarem perferre queamus. Nam homines obnoxii, & ad eam rem conducti, statim atq; aliquem etiam piùm, & maxime Catholicum intuentur, qui lapsum Ecclesiasticæ disciplinae paulò liberiùs desset, continuo illum partes & querelas Hæreticorum fovere criminantur.*

(7.) Eorum,
ubi ibidē ubi,
Lutherum ac-
cusarunt, in
abusus amen

XXXVII. Imò ex ipsis illis adversariis, quos ambitionis & invidiæ culpam tribuere Luthero audivimus superius, (Conf n 18. seqq) non desunt tamen, qui dictorum antea obliti, etiam in ipsis illis locis, ubi falsis gravant Lutherum imputationibus, in indulgentiarum abusus, sic, ut nolentes etiam, non possint non innocentiam Lutheri Verita-

rita.

ritatis Confessionibus hac ratione defendere, Tetzeli verò & Sociorum nefandam arguere impudentiam.

XXXIIX. Audiamus inter alios Lindanum apud Prateolum l. c. p. 272, qui & ipse suum ibi assensum profitetur, hunc in modum quere-tem: *Indulgentia tum nimis baud dubiè rugata, & ad quæstum hominum magis, quam pietatis aut disciplinae Ecclesiasticae tutelam à quibusdam multiplicata.*

XXXIX. A quibus non dissentit, quem adduximus n. 18. Carolus Caraffa, scribens: Comment. de Germ. Sacra restaurata p. 11: *invehebatur (Lutherus) in vitia Cleri & Magistratus, ut populo plausum faceret, tantoque magis illius dictis fides adhibebatur, quanto evidentiora & magis publica erant Cleri vitia perniciosissima.*

XL. Nec ipse Spondanus eodem, quo figmentum papisticum proposuerat loco, ad Annum 1517. n. 15. rem manifestam negare ausus fuit, Johannes, inquiens, Staupitius, — & Martinus Lutherus, Lector Ordinarius Wittenbergæ, occasione sumptâ non parvorum abusuum, qui in iis indulgentiis, per imprudentiam & avaritiam committi solent, in ejusmodi abusûs in viciis incipientes, pro concione populum admonere, ne se quæstorum suasionibus deludere sinerent.

XLI. Fufius clariusque nostræ patrocinator causæ, seque simul ex professo refutat Maimburgius Comment. de Lutheran: L. I. Sect. V: & VI. sic perorans: *Leo X. — de quo verissimè dici potest, quod factione Cardinalium juniorum ad supremum hanc in Ecclesia dignitatem Anno ætatis XXXVII evectus, perfectiones omnes magni Principis exseruerit, sed non habuerit omnes, quæ magnum decent Pontificem. Naturalem ergo propensionem ad omnia magnifica exsequenda secutus, ædificationem superbam Basilicæ S. Petri, à Prædecessore Julio II. inchoatam, absolvere moliebatur; sed exhauferat ænarium immodicis in omnis generis res splendidas sumptibus, qui potentissimo Orbis Monarchæ potius quàm Vicario illius conveniebant, cujus regnum non est de hoc mundo. Exemplo igitur Julij Pontificis ad indulgentias refugium habuit. — Bonâ fide agnoscendum est, quod Pontifices, qui postea successerunt, in dispensatione spiritalis hujus thesauri multum cautiore fuerint; & quod illo tempore quædam facta sint, quæ nunc non fierent, & per quæ tunc effectum est, ut indulgentiæ Leonis in se*

indulgentiarum invehuntur.

Quales sunt (α) Lindanus & Prateolus.

(β) Caraffa

(γ) Spondanus.

(δ) Maimburgius.

licet

licet optime, odiosissima tamen, presertim in Germania, redderentur. Nam Leonem serunt statim & absq; hesitatione Sorori sue, Cibo Principi nuptæ, assignasse indulgentiarum proventum in Saxonia, & vicinis regionibus, usq; ad mare Balticum, idq; id.ò, ut familie Ciborum vicem redderet, pro subministratis sibi cum Res angustas haberet, largis subsidiis: Leo enim Florentiâ Patriâ expulsus, Genuæ exulaverat. Sunt præterea auctores, qui asserunt, quod indulgentiæ istæ, ad paratam pecuniam conquirendam veluti hæstæ subjectæ, & plus offerentibus locatæ fuerint; qui licitatores postea, non tantum ut ærogatum reciperent, sed & locupletiores ex commercio hoc pudendo fierent, præcones & quæstores indulgentiarum bonâ mercede conduxerint, quos satis idoneos putabant, ad inducendam plebem, ut pro impetranda indulgentiis contribueret, qui quid avari & sacrilegi isti redemptores prætenderent. Certum est, quæstores eo tempore ad oblationes fidelium recipiendas constitutos, quo Urbanus II. indulgentias cruce ad bella sacra signatis publicavit, sensim avaritiâ tentatos corruptosq; fuisse, ut tandem magnos abusûs in functionibus suis admitterent. His corrigendis, & ad amovendum scandalum opus fuit Canonibus Ecclesiæ, — Verum his decretis & cautelis non obstantibus, negari nequit, avaritiâ privatorum in indulgentias etiam à Leone publicatas magnos abusûs irrepsisse. — Tetzelius ordinis sui religiosos in partem laborum associaverat. Hi susceptum munus ut sæpè fieri solet, ultra limites urgendo ita exaggerabant indulgentiarum pretium, ut occasionem darent populo credendi, certum esse unumquemq; de salute, & de liberandis ex purgatorio animabus, quàm primùm solutâ pecuniâ literas, quibus concessio indulgentiarum significabatur, redemisset. Hoc sine dubio scandalosum erat, ut Principes in Comitibus Norimbergensibus congregati, apud Adrianum VI. Leonis Successorem postea quæstus sunt. Augebat scandalum, & plus unâ vice tumultuandi initium plebi dederat, quod subdelegati quæstorum, qui lucrum indulgentiarum redemerant, quotidie in popinis versarentur, & partem nummorum turpiter prodigerent; hosq; crudeliter sibi interversos esse pauperes & mendici querebantur, qui hæc indulgentiarum nundinatione elemosynas sibi subtrahi dicebant, quas aliàs accepturi fuissent. Hi certè abusûs à tot celebribus Auctoribus acrius, quàm à me, & variis linguis;

guis, Latinâ, Gallicâ, Italicâ, & Germanicâ memorantur, ut Historicus, qui eos suppressere conaretur, frustra laboraret. Neg, negari potest, imò ab omnibus conceditur, hos abusûs occasionem Lutheranismi dedisse; id ultimâ sessione S. Concilii Tridentini non obscure significatur.

XLII. Pallavicinus denique, etsi l. c. specialem de donatis Magdalenaë indulgentiarum per Saxoniam proventibus circumstantiam, à Sarpio, pro ingenui hujus indole Scriptoris, memoratam, jejunis quæquam rationibus in dubium vocare annitatur, ipsos tamen in promulgandis hisce indulgentiis commissos abusûs negare non potuit, sed totus solum in eo est, ut, quàm fieri potest, optime eosdem excuset, subjiciens tandem: *Quare in multis quidem peccavit Leo, sed non ita graviter, ut ab iis reprehenditur, qui studio sinceritatis volunt apud populos illum vituperare, à quo quies publica pendet, i. e. principem, & l. c. p. 4: Cùm (Leo X.) Pontifex factus est, affirmare non ausim, tantam in eo curam pietatis eluxisse, quantam Celsitudo illa penè divina postulabat. Neg, mihi est in animo Leonis hic mores universim commendare, vel certè defendere, nam — constat venationes, facetas, pompas adeò frequentes fuisse in Leone, vitia partim seculi, partim potentia partim ingenii.*

XLIII. Et Pallavicini percipiemus mentem clariùs adhuc, si qui accuratè denuò ejus premit vestigia, Natalem Alexandrum audiverimus. Hic enim postea quam l. c. p. 143. venationibus Leonem, aucupis, luxui, splend. dissimis convivis, Musica, magis deditum fuisse, quam Pontificem deceret, dixisset p. 144: præter eos, inquit, quos leviter perstrinximus, Leonis X. navos, vitio ipsi veritur, quòd majori curâ fosteret ac promoveret viros humanioribus literis excultos, quàm Theologos, magisq; Pœticâ, quàm Ecclesiæ Historiâ ac Patrum Doctrinâ delectaretur; ac utriusq; noxæ penas ipsum exsolvisse Pallavicinus observat. Si namq; Theologis assuevisset, cautiùs in distributione indulgentiarum, eorum consilio, se gessisset, & nisi virorum Ecclesiasticâ eruditione præstantium copia ipsi defuisset, eorum fortè scriptis nascentem Lutheri hæresin oppressisset. — Eundem Pontificem acusant, quod hunc indulgentiarum proventum privati quibusdam divendidit, ut principes in vectigalibus constituendis facere solent. Atq; id turpem faciem præ se tulisse jactetur Pallavicinus, adeò, ut satius fuisset, quodcumq; in-

commodum devorari, quàm hoc scandalum vel activum vel passivum Christianis populis afferri, at vix aliam iniri potuisse rationem subdit, nec in cujusquam detrimentum id cessisse, cum voluntaria collatio esset ex indulgentiis proveniens.

(8) *Variorū.*

XLIV. Aliorum, ut Surii in append. ad Chronic. Naucleri T. II. col. 566. Gvicciardini, L. XIII. Hist. ad A. 1520. Polydori Virgilii L. IIX de Rer. Invent. c. 4. Alph à Castro L. II. adversus Hæreses, sub voce: *absolutio*, Thuani L. I. Hist. p. m. 7. Bzovii T. XIX. Annal. ad A. 1517. idem, quod audivimus hætenus, confirmantia testimonia legi possunt apud B. Gerhardum Conf. Cath. L. I. P. I C. VI. p. m. 167 quemadmodum confessiones Valeriani M l. c. Francisci Polygrani, in *assertationibus quorundam Ecclesie dogmatum*, Pauli Jovii in opere de laudibus Leonis X. L. IV. Erbermanni *Anti-Musei* Qv. 5. & 8. &c. vid. apud Magnif. D. D. Kortholtum l. c.

*Triplex usus
jamjam ad-
dugorum Ve.
ritatis testi-
moniorum
ex Pontificiis
contra ipsos
Pontificios.*

XLV. Placuit hæc ipsis adversariorum verbis, subjunctâ quoque Historicâ totius negotii narratione, ex eorum ore petita, docere paulò uberius, (I) ut figmenti illius Papistici sæpius jam commemorati falsitas ab ipsis suis defensoribus deprehensa pateret clarius. (II) ut ex Pontificiis impudentissimi illi, qui totam de nundinatione Tetzelianâ relationem pro fabulâ in Protestantium cerebro nata, habere non verentur, ab ipsis suis sociis aperti arguerentur mendacii. Fidem illa penè viderentur superare, nisi Scripta in publicum emissa effranem hanc quorundam audaciam loquerentur. Sic enim inter alios Röstius in *Pseudo-Jubileo* C. XII. acturus de *Propositionibus Theologicis*, quas Lutherum vel ignorasse, vel perperam, & non, prout oportuit, intellexisse, conatur probare, Num. 24. p. 100. *ne potestate suâ, quæ data est in edificationem non in destructionem II. Cor. XIII. 10. abutatur D. Petri successor, solet magnâ tantum aliquâ causâ oblata, præviâq; salutari hominum Dispositione jam S. pagine testimonio roboratas indulgentias elargiri. — Hoc quam esse verissimum, ostendunt rescripta Summorum Pontificum — Et quoque epistole, quibus suas Leo X. publicavit indulgentias, quas tantoperè Lutherus est insectatus. Hoc ipsum si quieto, pacificoq; ingenio expendisset acceptassetq; Lutherus, nunquam hæc mendaciatum ipse, tum sui nequiter disseminasset: (1.) pecuniâ venditas à summo Pontifice indulgentias, (2.) sine fide, contritione, pœnitentiâq; indulgentiis dimissa peccata etiam enormia, & quidem id tentasse Lutheri amulum Tetzelium populis persuadere, nescio quibus ceremoniis qui-*

quibusq; Româ allatis rebus, quas commentus est Argenteratensis primus Jubilei concionator, (3.) mox ut nummus tinnierit in arca, jam fore dimissam culpam & penam, quod à calumniatoribus est excogitatum. Jungatur huic Fornerus in Jubileo Quinto — Evangelico p. 37. 77. 119. 122. 123. 131. qui in toto hoc suo scripto unum id agit, ut quæ ex indubitatis temporum illorum monumentis Historicis, Theologi Noribergenses in Jubilariis suis adduxerant concionibus, sola negatione refutet, ne unicâ ratione, quæ vel speciem mentiri posset probationis, productâ in contrarium. Quæ sanè, (ut vult cum Rostio Fornerus) mendacia, à suamet domesticis fidei, ceu veritates disseminari, sic, ut eorum judicio assertiones contrariæ, (quales Rostii sunt & Forneri,) non nisi pro absurdissimis haberi possint & debeant mendaciis, verbotenus etiam ex adductis longâ serie veritatis confessionibus probari potest. (III) Denique, ut Lutherum Reformatorem irreprehensibilem Wilsono, (cujus criminationes v. N. XIX.) siteremus, ex ipsa Wilsoni confessione, quam l. c. p. 1373. reliquit talem: *Illud, quod vitia, quæ in Ecclesia Christi quàm plurimè profectò & turpia erant acriter insectatus est Lutherus, non fuisset arbitror extra tempus, si ad id Christianâ caritate magis fuisset impulsus, quam libidine in eos, quos du ebat adversarios, sæviendi.*

XLVI. Sed satis de his, postulat jam methodi ratio, ut ad ostendendum tertium confessionum Veritatis Evangelicæ, à Luthero sub Patu editarum usum pedem promoveamus. Probabit autem is vicissim se in detegendâ quorundam, ex Pontificiis impudentiâ, in Jubileo Protestantium religiosa, ipsosque, quorum hæc celebrantur jussu, Magistratus summos, injuriâ. Quâ de quæ in solenni haud ita pridem Panegyri, ex *Amplissimi Philosophorum Ordinis in Regiâ Gryphiswaldensium Universitate* decreto ipsas inter festivitates Jubileo Lutheranico-Svevico consecratas persequeremur fusius, redacta in compendium B. L. pace hic exhibebimus.

XLVII. Scilicet prouti omnia Orthodoxorum Jubileæ, à summis Magistratibus, in gratam restitutæ divinitus per Lutherum Evangelicæ Veritatis memoriam indicta, inque Ecclesiis Evangelicis ad divinam, cujus unicè *Virtute Olor invictus* stetit, (ut Noribergensis habet inscriptio nummi Jubilaris) deprædicandam Providentiam celebrata, rident strenuè Pontificii, ut vel convitiis hoc sine sparsis vulgati confirmant proverbium: *inter strepit anser olores*; sic occasionem insultandi, ut arbitrantur, æquissimam, arripiunt vel inde, quod, quæ ex religiosis Protesta-

Ez

Usus tertius adductorum testimoniorum in solutione Objectionis de Anno decimiseptimi Lutheranae Reformationis Jubileo quobis seculo consecrati inconspicue. Ubi proferatur Objection.

testa;

Qua verbis
adversario-
rum Ad: à
Contzen &
Röstii firma-
tur.

adversario-
rum Ad: à
Contzen &
Röstii firma-
tur.

eadem re-
futatur.

(1.) Depulsi-
one Calum-
niae de nobi-
sate religionis
Lutheranae,
ceu funda-
menti toti-
us disputatio-
nis.

testantium Jubilæis in Reformationis præcisè memoriam celebrantur, su-
um ad An. M. D. XVII. habeant respectum, eumque omni sine funda-
mento, cum & eo ipso, & proxime sequentibus annis *nondum Lutheranus*,
ut amant loqui, sed *Pontificius adhuc fuerit Lutherus ipse*, in-
deque multò minùs Lutheranismi, cujus eum fundatorem esse perhi-
bent, Anno jam memorato M. D. XVII. auctorem sese sistere potuerit.

XLIX. Placeat ex ipso Adversariorum ore sophismata hæc
percipere. Adamus à Contzen, posteaquam in *Jubilo Jubitorum*
crassum, uti existimat, errorem p. 118. sic exprobrasset Protestantibus:
quidiamen illo (M. D. XVII.) actum anno? nondum Lutheranus tunc
erat Lutherus, nihil de Justificatione — moveba. u. (quæ verba cum
subjunctis Röstianis occasionem nobis formandi titulum dederunt) to-
tus in eo est, ut nec Annum M. D. XIIIX. ob submissas Lutheri voces,
quibus Romanam adhuc veneratus fuit Ecclesiam, nec Annum MDXIX,
ob rationes easdem, sed annum demum sequentem vigesimum (si ju-
bilandum,) Jubilæi hujus consecrandum esse solennitati probet, quia
ut p. 9 loquitur: *tum demum desperat à veniâ Pontificis potestatem*
manifestè, & absque simulationis involucris oppugnavit, & Jus Ca-
nonicum, cujus legibus tenebatur reus, exussit. Ad eundem fere mo-
dum in controversiâ hac procedit Röstius, integrum Cap. VII. *Pseudo-*
Jubilæi sui impendens probationi assertionis illius: quòd captus Luthe-
ranismus non sit Anno 1517, sed annis demum subsequenibus, ut ean-
dem cum Ad: à Contzen eliciat inde Conclusionem, jubilaesque No-
stratium solennitates, ipso fundamento diruto, quantum in se est, pe-
nitus destruat. Alios, horum prementes vestigia, brevitatis studio nunc
præterimus.

XLIX. Ut autem dubii hujus Jesuitici solutionem suppeditemus suf-
ficientem, de inepto, quem adversariorum uterque cum omnibus suis
Sociis observat, disputandi processu, quædam in antecessum monere
operæ pretium erit.

L. Fundamentum nimirum totius hujus suæ disquisitionis collo-
cant Veritatis impugnatores in inveterata illa novitatis, antiquissimæ
Evangelicorum religioni, quæ à *Ministerio Lutheri*, (per quod tamen
non noviter excogitata, sed renovata, non instituta, sed restituta, non
introducata, sed reducta fuit,) *Lutheranam* denominari se patitur, (vi-
de si placet *Observat. Miscell. De ad. m. p. 9 n. 2.*) imputatæ exprobratione,
uti videre est ex Ad. à Contzen l. c. præf. item p. 10, 17, &c. & Röstio

in o.

in omnibus ferè paginis. Verum cum tot orthodoxorum scriptis insul-
sa hæc de novitate calumnia explosa jam sit, nec tamen chorda oberrare
semper eadem intermittant adversarii, quis non desperatæ eos causæ
suæ prodere indicium, quæque lubrico superstructa sunt fundamento,
ipsumet hæc ratione destruere agnoscat. Nos prætermittis, quæ
alias ad depellendam hanc imputationem proferri solent, & videri pos-
sunt alios inter apud B. Keslerum *Lutheri humbs* p. 245. seqq. id solum ad-
dimus; gratulari sibi maximoperè Orthodoxam Protestantium Ecclesiam,
quod, quemadmodum hic calumniis, quibus impugnatus quondam
ab ethnicis fuit illustris Christianorum Veterum coetus, (de quibus con-
suli potest Magnif. & summè Venerab. D. D. Kortholt, in opere de
calumniis paganorum in veteres Christianos L. I. C., petitur iisdem, sic
armis quoque quibus fortissimi illi Catholicae fidei defensores gloriosissimos
de hostibus reportarunt triumphos in infringendis adversariorum technis,
in hunc usque diem non cum minori victoriarum cumulo feliciter uti possit.

LI. Suum enim, quæ antiquam Lutheri renovatam ministerio profitetur
Veritatem hodie Ecclesia, omnino facit illud Tertulliani L. IV. contra Mar-
cionem: *id verius, quod prius; id prius, quod ab initio, id ab initio, quod ab*
Apostolis; quamdiu immoto consistit fundamento, (verbum autem
Dei manet in æternum) nullum se fidei articulum credere & docere,
qui non in scriptis Prophetis & Apostolicis traditus sit ab ipso Omni-
potenti & Primo DEO, quo de cum Arnobio L. II. adversus Gentes, in
eadem questione occupato, exclamat: *estne illo antiquius quiquam?*
aut, quod eum præcedat re, tempore, nomine, potest aliquid inveni-
ri? nonne solus ingenuus, immortalis & perpetuus solus est? Quis
caput & fons rerum est? non ipse? cui debet eternitas hoc ipsum, quod
nuncupatur eternitas? non ipsi? infinita ut procedunt secula, non ex
eius perpetuitate perficitur? In Pontificios contra, intempestivos no-
vitatæ exprobratores e mentitæque præcones vetustatis, (quæ tamen,
quia sine veritate, nil nisi *inveritatis error est*, iudice Cypriano, per
quem Apostolicæ antiquitati nuntius mittitur,) prolata in simili olim
adversus gentes actione à Tertulliano animosè retorquet: *habitu, visu,*
instru, sensu, ipso denique sermone proavis renunciastis: laudatis
semper antiquitatem, & novè de die vivitis: Per quod ostenditur, dum
à bonis majorum institutis deceditis, ea vos retinere, & custodire, quæ
non debuistis, cum, quæd. buistis, non custodistis.

LII. Optimo siquidem jure Romanæ, quæ nunc est, Ecclesiæ,

Quæ institui-
tur verbis PP.
Ecclesiæ Vete-
rum, quibus
in simili quõ-
dam casu ve-
sutarunt pa-
ganos.

Declarando
(a) nostra
Orthodoxia
antiquita-
tem.

(B) Ponti-
ficia hetero-
doxia novi-
tatem & fi-
tam vetusta-
tem.

Quam nec
ab negant ex Ad-

Verfariis Al- ab iis, qui antiquissimam sectantur Veritatem, hæc talia, ob novitates,
baspinam. splendido solum antiquitatis, reverâ penitus abolitæ titulo superbientes,
 opponi posse, ingenui concedent Pontificii. Audiamus Virum: qui,
Edmundus quicquid antiquis in Canonibus, in vetusto Ecclesie jure, in primi avi
Martene Pontificum dictis, in S. S. Patrum sententiis, implicatum & abstrusum
 est, cum admirabili quâdam solertiâ mentis eruit, feliciter ostendit, &
 protulit, (teste Carolo Paulino ad Cardinalem Richelium apud G. T.
 Meierum in Præf. Scripto mox citando præmissâ,) Gabrielem AlbaSpi-
 næum L. I. *Observ. de Veteribus Ecclesie ritibus*, *Observ. I. p. I.* scribentem:
 multa in usu & consuetudine hominum posita sunt, quæ etsi à majoribus
 nostris manasse tradantur, longo tamen temporis tractu sunt ita mutata,
 aut in alium usum transacta, ferè ut nihil aliud, quàm nomen ex pri-
 stino instituto retineant. — Inde verò magni errores consecuti sunt:
 nam harum rerum si fortè nunc in idâ mentio, eas non uti fuere, sed
 quales hodiè ante oculos versantur, concipimus, atq; de iis differimus.
 Animus enim se à consuetudine rerum, quas videt, quas cernit, quibus
 utitur, non patitur abduci, neq; potest mente complecti earum, quarum
 nomen usq; adhuc permansit, vim quoq; & naturam non permansisse.
 Jungatur huic Edmundus Martene, in Præf. Libb. de antiquis Mona-
 chorum ritibus instituti sui rationem sic exponens: hanc de antiquis Mo-
 nachorum ritibus collectionem, piis lectoribus haud ingrâam fore spe-
 ramus — quod delitescens hætenus, ac penè obliuæ majorum nostro-
 rum consuetudines ac ceremonie in ea contineantur, quarum cognitio
 haud parum conferre poterit tum ad excitandum in nobis avitæ Virtu-
 tis desiderium, divinumque illum fervorem, quo succensi fuerunt ii, quos
 velut parentes colimus, vel ut fratres sociose ejus propositi sus-
 picimus; tum ad prælucendum iis, qui regularis observantia disci-
 plinam postmodum restituere aggredientur: quos duos potissi-
 mùm hujusce operis fructus esse posse conjicimus, a quæ uinam hanc
 conjecturam spes nostra non frustretur. Quod ipsum illustri probat
 specimine L. I. C. VI. quod de Monachorum labore manuum quotidiano
 inscribitur, ubi p. 71. inter alia: quod tempus, inquit, ipsum laboris re-
 spicit, certè aliud nihil intendebant veteres Monachi, quàm ut injun-
 ctum sibi optus impigrè perficerent. Laborantes autem aut Psalmos
 decanebant, aut mente divinitus intentâ omninò filebant, aut certè
 cum quieto aliquo in loco laborarent, librum aliquem legebant. Quæ
 quomodo nullâ ratione in plerorumque Monachorum hodiè quadrent
 vitam.

vitam, turpe, cui litant perpetuò, otium, nullo negotio probat. Digna etiam sunt commemoratu hanc in rem, quæ Ludovicus Ellies du Pin *du Pin* *Hist. de antiquâ Ecclesiæ disciplinâ* p. 2. Diss. I. præloquio habet: *illud*, inquiens, pro certo habendum optimam ac convenientissimam fuisse disciplinam quæ quarto Ecclesiæ seculo sancita est, ac semper Ecclesiæ mentem fuisse, ut illa, quantum fieri posset, observaretur. Immeritò itaque nonnulli arbitrantur desipere eos, qui veterem istam disciplinam studiosè inquireunt, quasi nihil ad nos pertineat, qui aliis moribus vivimus; namque licet antiqua illa disciplina penitus restitui non possit conandum tamen est ad eam, quantum permittunt mores hodierni, quàm proximè accedere. Deinde nisi nullus nunc ejus esset usus, ejus tamen cognitio non omninò foret inutilis — quia nostrâ plurimum interest nosse, quam bene res nostras olim gesserimus.

LIII. Quando interim ex Reformatione Lutheri factâque per eam antiquæ renovatione Veritatis, novitatem religioni nostræ obijciunt, hancq; vel nostris firmare nos assertis, & Jubilæis in specie, quibus Lutheranismi demum initia ad XVII superioris seculi annum referre nos ajunt, clamant adversarii, præ cæteris verò Röstius, ut alia prætereamus argumenta; relegamus cum cum fociis ad Jubilæi, quod in *Pseud-Jubilæo* suo impugnare aggreditur, Argentoratensis inscriptionem, quam ipsemet exhibet l. c. p. 59 sequentem: *in gratam memoriam mirabiliter ante hos centum annos ministerio B. M. Lutheri RESTITUTÆ* (non igitur institutæ) *Evangelii Lucis &c*; cui consentanea est epigrapha, quæ in nummo Jubilæi maximo Argentorat: teste vicissim Röstio l. c. p. 60 cernitur talis: *Pro religionis C. ante annos divinitus RESTITUTÆ memoriâ*. Optimè igitur & hic nos defendet Arnobius l. c. Christianos veteres, antiquæ, sed renovatæ cultores Veritatis sic introducens loquentes: *non ergò, quod sequimur, novum est, sed nos serò addidicimus, quidnam sequi oporteat, & colere, aut ubinam convenire, & spem salutis affigere, & salutaria subsidia collocare. Nondum enim affulserat, qui viam monstraret errantibus, & caligine in altissimâ constitutis, cognitionis lumen immitteret, & ignorasionis discuteret cæcitatem*

LIV. Quibus ita de perversa Pontificiorum Disputandi methodo præmissis, ad considerationem ipsius hujus controversiæ: utrum scilicet accuratè satis Jubilæa Reformationis memoriæ consecrata ad Annum superioris seculi decimum septimum suum habeant respectum, nosmet convertimus. Confectum autem totum erit negotium, si probe

(γ) Dilu-
endo argu-
mentum, ex
antiqua ve-
ritatis reno-
vatione per
Lutherum
factâ, pro ad-
struendâ re-
ligionis no-
stræ nobitate
exstructum.

(2.) Discussi-
one dubii ipse
us, in quâ at-
tenduntur
1712.

be cognoverimus. I. Quisnam præcise Protestantibus in dedicando Jubilæis Reformationis Anno Seculi cuiusvis decimo septimo præfixus fuerit scopus. II. Quomodo in probatione asserti sui deficient adversarii. III. Quomodo ipsimet Pontificii nostrum, quod impugnant, institutum imprudenter mox approbent.

(a) *Genius Protestantium scopus in consecratione anni cuiusvis seculi XVII. intentus.*

LV. Quod igitur. (I) Ad scopum Protestantium attinet, sciendum omnino (1) orthodoxos Jubilæa Reformationis ad Annum Seculi cuiusvis decimum septimum ne utiquam hoc indicere sensu, ac si asserere suo illo instituto velint, quod Lutherus, minister Reformationis, (quem ob *aliquem veritatis prægustum* etiam ante Ann. 1517. suo modo *Lutheranum* fuisse probavimus) cum A. MDXVII. Tetzelianæ aggredere impugnationem impudentiæ, PERFECTAM NUMERIS OMNIBUS jam veritatis Evangelicæ Papaliumque eidem oppositorum habuerit cognitionem errorum, inque summo rigore *Lutheranum* jam tum fuerit, siquidem cum Luthero ipso in præf. præprimis T. I. J. L. orthodoxi concedant Theologi, v. not. in *Abli-ge unvermeidliche Haupt Bertheidigung des H. N. Reichs Aug. Apffels* p. 174. fernere *Gründliche Offenbarung des Uncatholischen Papstthums* contra Kellerum per Heilbrunnerum & Zeemannum, T. I. p. 428. 435. 440. 442. 448. B. Müllerum *Luth. d. f.* p. m. 150. B. Calovium *Hist. Syneret.* p. 980. B. Schertzerum *Brev. Hülf.* p. 1314.) successivè luminis æterni radiis illustratum fuisse ejus intellectum, nec inficientur, multos ab usum Papisticorum sub prima Reformationis initia, Reformatorum ipsum tolerasse, quos tamen temporis progressu rejecerit penitus & refutaverit; imò per Observationem hanc omnes illas ex comparatione priorum & posteriorum Lutheri operum magno conatu effectas antilogias, & inconstantiam in Doctrinâ criminationes, (quibus totum Cap. XV. p. 113 Tractatus sui replevit Röstius,) uno quasi ictu prosterant, applicando huc illa Cypriani Ep. 73. ad Jubajanum p. 204, edit: *Brem. ignosci potest simpliciter erranti, sicut de se ipso dicit Apostolus Paulus: qui primò, inquit, sui blasphemus, & persecutor, & injuri- osus; sed misericordiam merui, quia ignorans feci. Post inspirationem verò & revelationem factam, qui in eo, quod erraverat, perseverat prudens, & sciens, sine venia ignorantie peccat; presumptione enim, atq; obstinatione quàm nititur cum ratione superetur.* Multò autem minus (2.) in indictione solennitatum Jubilarium Annus MDXVII. attenditur eo fine, ac si memoratò anno lumen ipsum Evangelii ab infinitis illis, quibus obfuscatum fuerat, errorum tenebris plenissimè liberatum fuisse credant; verum (3) eo unicè scopo dicti sæpè anni observatur terminus, quia tum famosa indulgentiarum nundinatio pri-
mama

nam Lutherus suppeditavit occasionem, Romanæ abusus Ecclesiæ per-
spiciendi manifestius, publicè & solenniter taxandi, imò accedenti-
bus ineptis absurdarum thesium defensionibus, inquirendi etiam accu-
ratus in omnia Papatûs arcana, eademque, instituto ad unicam creden-
di regulam in verbo scripto traditam examine, penitus tandem cum
DEO & die rejiciendi, quemadmodum habitorum tunc certaminum nos
docet historia, primò de indulgentiis, mox de fide speciali, de auctori-
tate Scripturæ. S. Primatu Pont. R., Confessione, utrâque in S. Cœnâ spe-
cie, Missâ privatâ, Sacramentorum numero &c. Lutherum inter &
Papæ mancipia ab Anno M. D. XVII. ad annum circiter M. DXX sic fu-
isse disputatum, ut veritatem tandem & agnoverit & plenè defenderit
Lutherus, desertis, quos exacte sic perspectos prius non habebat, abu-
sibus circa hæc obviis, fidei fundamenta.

LVI. Firmabimus dicta summi quondam Argentoratensium
Theologi, B. Joh. Schmidii auctoritate, qui Reformationis Luthera-
næ Jubilæum, Argentorati A. MDCXVII celebratum (cui tanto se conatu
memoratus sæpe opposuit Röstius,) conferens cum illo, quod in secu-
larem exhibitæ Confessionis Augustanæ memoriam, ibidem locorum
Anno MDCXXX institutum fuit, in *Dissert: de A.C. p. 8. quod* inquit,
id temporis (An. 1617) religiosè laudabiliterq; factum, id hoc quoque anno
(1630.) & quidem hoc ipso mense (Junio) equum est, ut suo modo & ra-
tione à nobis peragatur. Uti enim Annus 1617. PIE INCEPTI OPE-
RIS, ET FUNDAMENTORUM ACCURATE POSITORUM recor-
dationi nonnullis diebus sacer fuit, ita & in hunc (1630) TOTIUS
STRUCTURÆ AD UMBILICUM PERDUCTÆ, incidit memoria.
Sicut itaque, qui ad conspectum dulcis auroræ, quæ pulsis paulatim
nocturnis tenebris lucem pollicetur, gaudent, longè magis ipsâ meridie,
quæ plenum solis & fulgentissimum jubar rotum hemispherium complet,
letari solent: sic cum jucundâ fuerit antebac OBSCURIORUM EVAN-
GELII RADIORUM recordatio, & grata contemplatio PRIMORUM
RUDIMENTORUM FIDELI, fas est, ut hoc anno plena lætis, totiusq; san-
cti operis absoluti memoria, non minori jucunditate & lætitiâ recolatur.

LVII. Verum II. nec conforme Veritati esse, Papisticum illud,
quo ineptè ad Annum M. DXVII. Lutheranæ Jubilææ Reformationis
respicere, probari debet, assertum hoc: *quod & eo, & sequentibus duo-*
bus annis in nullo fidei capite Lutheranus fuerit Lutherus, perspiciemus,
(1), si vi promissi, quomodo omne Jesuiticum sophisma ex adductis
superius Lutheri primitiis refelli etiam possit, ostenderimus, ad decla-

Quem ad il-
lustrandum
adducuntur
Verba B. Joh.
Schmidii.

(B) Argu-
menti proban-
tis, quod as-
ferunt adver-
sarii, falsitas
deprehensa
eam esse ad-

*ductis à Lu-
thero verita-
tis confesso-
nibus.*

randum tertium adductorum ex Luthero testimoniorum contra Ponti-
ficios usum. Quod ut fiat, non est ut laboremus multum, cum quivis,
qui debitam modò cum attentione memoratas superius Veritatis Catholi-
cæ sub ipso Papatu editas confessiones, consideraverit, concessurus sit
ultrò, tantum prorsus abesse, ut incepta anno MDXVII Reformatione,
in nullo fidei capite *Lutheranus*, seu Orthodoxus fuerit Lutherus, ut
potius vel ante motum bellum indulgentiarum, seu *caepum*, ut loquuntur
Jesuitæ, *Lutheranismum* in quam plurimis se suo modo Lutheranum jam
Lutherus, maxime verò, quod Ad: à Contzen p. 18 l. c. & Röstius p. 50.
l. c. strenuè adeò negant, in ipso *Lutheranismi fundamento*, (verba
sunt Röstii) de Justificatione articulo, declaraverit, id quod ex nume-
ro V p. 9 erit manifestum. Quæ ob signabimus nunc Lutheri ipsius, quam
de semet Præf. T. I. J. L. edidit, confessione: *jam tunc* (loquitur de tem-
poribus bellum indulgentiarum antecedentibus,) *sacras literas dili-
gentissimè privatim & publicè legeram, & docueram per 7. annos, ita
ut memoriter penè omnia tenerem, deinde primitias cognitionis &
fidei Christi hauseram, scilicet non operibus, sed fide Christi nos ju-
stos & salvos fieri. Denique id, de quo loquor, Papam non esse jure
divino caput Ecclesiæ jam defendebam publicè.* (2) falsitas assertionis Pa-
pisticæ detegatur ab ipsismet Pontificiis iis, qui ultrò concedunt, Luthe-
rum, dum adhuc viveret sub Papatu, de novis, ita enim loqui amant,
cogitasse dogmatibus, placitis Ecclesiæ Rom. contrariis, adeòque Luthe-
ranum non solum cœptam jam Reformatione, verum etiam ante ipsum
Lutheranismum fuisse affirmant. Quam in rem repetenda Lindani, Pra-
teoli, Stapletoni, Gretseri, Raynaudi testimonia ex N. XXV. seqq.

*quàm ex ipsis
Pontificio-
rum testimo-
niis.*

*(2) Ipso-
rum Adver-
sariorum, qui
bus cum
disputamus,
assertiones sua
bese contra-
ria & nostra
consentaneæ.
(1.) Ad: à Con-
tzen*

LII. III. Tandem superest, ut videamus, quomodo & ipsi
adversarii, Ad: à Contzen, & Röstius, nostrum, quod impugnant,
institutum imprudenter approbaverint, i. e. initia restitutæ divinitus per
Lutheri ministerium Veritatis ad Annum seculi superioris decimum sep-
timum referri quàm rectissimè, adeoque ad ipsum hunc annum in Re-
formationis Lutheranae Jubilæorum indictione à Supremis etiam respici
Magistratibus satis accuratè posse concesserint.

LIX. Provocamus iccirco ad p. 31. *Jubili Jubilorum* contra
Ad: à Contzen, ejus auctorem, ubi agens Jesuita de anni MDXXIII.
historia *heresin Lutheranam septennem* eo tempore fuisse asserit;
addimus p. 102., in quâ expendens memorabilia Anni MDXLVI! *Anno*
inquit, MDXLVI. mortuus est Lutherus, cum jam annorum 39. (hic nume-
rus per errorem typi expressus legitur, permutandus tamen sine dubio
cum

eum numero 29. vel 30. *esset Lutherismi nomen.* Nec omittendum censemus, quod Scriptor idemp. 496. in precibus, quas plenus irarum & maledictionum sub finem Tractatus sui ad justum Judicem, Deum, dirigit, sic exclamet: *ante annos C.* (scribebat hæc statim post celebrationem Jubilæi, ab Orthodoxis An: MDCXVII. institutam) *venit homo peccati, nova dogmata mundo intulit.*

LX. Adamo à Contzen uti superius, sic & nunc jungendus venit Röstius, quando *Pseudo - Jubilæi* sui p: 162 expressè scribit; *quod C. annis,* (conjecit autem hæc in chartam, simul ac Lutherani solennia Jubilæi ab Argentoratensibus anno MDCXVII celebrata essent) *steterit Lutheranismus, miraculum non est, cum etiam alie hæreses reperiantur diutius durasse.*

LXI. Cæterum, (ne suo quoque digressio hæc destituatur usu) quod Jesuitarum uterq; à Contzen & Röstius, etsi ut mendaces parum memores, audacter tamen adeo propugnent, Lutherum ab A. MDXVII. usq; MDXX. Rom: Eccl. ipsumq; Pontif. Leonem X. *submitte veneratum fuisse,* (pro uti idem pro sinceritate sua Petrus Suavis *Hist: Conc: Trid.* p. 6. clarius sic proposuit: *ut ut incalescente concertatione Lutherus potestatem Pontificis eò magis deprimeret, quò plus alteri eam efferebant, in omni tam n sermone de persona Leonis non nisi modestè loquebatur, etiam interdum ipsius judicium non subterfugiebat; nec negare ausus est Schererus Opp. T. II. p. 28. a.)* ambabus suo modo arripere possumus manibus; ex testimoniis his ceu alicujus tamen Veritatis confessionibus, contra Erbermannum in *Anti-Museo*, Qu 5. scribentem: *qui supererant boni (Leonis X. tempore) reformationem sitiebant omnes salvâ fidei integritate. Nec è numero istorum forsan erat primò excludendus ipse Lutherus. Qui si contra indulgentiarum abusum, similesque corruptelas debitâ cum modestia, & submissione erga Ecclesie Pastores disputasset, vituperari à nemine meruisset; & Episcopum Tornacensem in Ep. Pastorali de cultu B: V. p. 18. asserentem: Sanè si Lutherus Ecclesie Catholice Presulibus tantùm aperuisset, que circa indulgentias peccabantur, laudandus planè erat ipsius zelus, eòercendi fuerant ii, qui concessis ad bonum Ecclesie indulgentiis per summam, & ad omne scelus projectam audaciam impudentissimè abutebantur. Indulgentiarum nundinatio damnanda erat etiam tempore Lutheri, & que super ea reformanda monuit, reformari debuerunt; concludentes invictissime: Lutherum in negotio Reformationis ab ipsis Pontificiis contra Pontificios irreformabilem, & irreprehensibilem judicari.*

(2.)
Röstii(3.)
Specialis usus
digressionis
de Jubilæis
contra Pontificios eruitur.

¶ *Scommata
ab adversa-
riis sparsa in
summos Magi-
stratus Prote-
stantes em-
minantur.
(1) ostenden-
do ea injuria
esse in Magi-
stratus Sum-
mos*

LXII. Atque hæc de controversiâ ipsâ sufficient. Ad virulentissima interim illa, quibus suas de jubilæis Protestantium tractationes repleverunt, convitia, Ad: à Contzen, Röstius, & qui omnes maledicentiâ superat, Fornerus, quæque aliàs etiam familiaria sunt plerisque ipforum sociis, ubi & incidenter de hæc materiâ agunt, quemadmodum alios inter videre est ex Redano, T. I. in Maccab. p. 234. &c. reponimus aliud nihil, nisi hoc, Papistarum nos mirari satis non posse imprudentiam pariter ac impudentiam, quod, cum invariata A. C. Socios per manifestam, (uti evictum est inter alia in libello, cui titulus: *necessaria depulsio duarum gravissimarum accusationum &c. conscripta à Cl. quodam Theologo*, in lucem verò edita à W. Lysero conf. *nochmahlige unvermeidliche und gründliche Haupt-Vertheidigung des H. R. Reichs Aug. Apffelz* / Cap. 87. p. 655. Ext. Brev. B Hülsem p. 533 & B. Schertzeri Brev. Hulf. p. 1762) calumniam accusent foedi in Cæsarem, statûsque Religioni Pontificiæ addictos, injuriarum criminis, quia Papam dicunt AntiChristum, ejusdemque errores ad ductum Spiritus S. rejiciunt, quemadmodum excusaturus hinc detestandam styli sui proterviam Fornerus, præf. Tr: cit: scribere non dubitat: *Evangelici Ministri — R. Imperatorem, Reges, Principes, & Catholicos Imperii Statûs, pungunt, mordent, calumniantur, malitiosissime blasphemant*) ipsimet agnoscere vel non possint, vel non velint, quomodo eodem, quo innocentes nostras gravare conantur Ecclesias, turpiter se potius polluant crimine, maximisque Reges, Electores, Principes & Magistratûs Protestantes afficiant injuriis, in Lutherana, ipforum auctoritate instituta Jubilæa, tot tantisque illusionibus & sarcasmis, (quorum compendium sine dispendio in carminibus, Jubilæo suo subjunctis, exhibet à Contzen., verè: furiosus Poëtafter, quo titulo l. c. p. 13. Fridericum Braunbonum onerârat) scurrili planè vaniloquentiâ invehendo.

(2.) *Excusa-
tionem Ponti-
ficiorum reji-
ciendo,*

LXIII. Purgare equidem ab hoc sese crimine convitiantes conati sunt pontificii, verum pudendam modò manifestarunt ulterius calumniandi proterviam. Quam enim vana, factoque prorsus contraria, sit v: g. Röstii illa in dedicatione *Pseudo-Jubilæi sui ad Magistratum, Prædicantes, Academicos, populosque Lutheranos Rhenanos*, (ut habet inscriptio,) protestatio: *Vos Magistratûs & Senatores vix appetam, sed Lutheranismum ipsum, atque Prædicantes, eorumque clariores Confessatores, quos ego pro eo, ac par est, leniter clementerque accipiam; quivis, qui Jubilæa hujusmodi non Prædicantium, Academicorum, promiscuæ plebis, sed summorum unice Magistratuum auctoritate indicari, eorum jussu celebrari, solennitatibusque convenientibus, in quibus &*

ipsa

ipsa Majestatis jura, quale est cudendi numismata, exseruntur, ornari noverit, & horum tamen non obstante dignitate, turpissimis omnia Jubilæorum solennia exagitari convitiis perceperit, judicabit.

LXIV. Imò nec indirectè solum summorum Magistratu ulædunt Majestatem Pontificii, sed non desunt inter illos, qui directè etiam, convitiis, hujus occasione controversiæ prolatis, in summas injurii fuerint potestates.

LXV. Ipse Ad: à Contzen posteaquam cum summis solum Magistratibus rem sibi fore in Jubilæo suo monuerat, p. 7. scribens: *his tot tamque generosis animis lacrymas meas, & causas lacrymarum explicatas spero ad salutem profuturas. Nam ut ministros ipsos compellem, sua tantùm, seseque mirantes, causa nulla est; & p. 493. ipsos Magistratùs sic inter alia alloquens: Vos quoque, quos ex area dominica turbo abstulit, quos ex tam fundatà Ecclesia in lubricum fraus impostoris excussit, videte profanam novitatem; non tamen linguam deponit criminantem, verùm in ipsis illis citatis locis exserit, ad ea, quæ ex p. 7. adducta sunt, notam ponens marginalem: sine causâ ridere aut stultorum est, aut pbreneticorum; & in sermone ad Magistratùs directo p. 493. ita pergens: mores corruptos, lites ex litiibus fecundo satuebullientes, nulla miracula, scripturæ contemptum, interpretationum novarum audaciam cernitis, (Vos summi Magistratùs) & tantam nihilominus insanendi dulcedinem, & quod toties, mutata seclæ, inter se tam dissidentes sententiis, tam infestæ odiis, in unum annum Jubilæum se conjiciant, tam disparibus tibis Pœana canant.*

LXVI. Utque de protervo etiam memorati sæpiùs Forneri, scriptoris aliàs minus noti, & omninò ex infimis, (uti p. 102. fateatur ipsemet) Pontificiorum subselliis, Stylo constet plenius, B.L. veniã hæc prorsus scurrilia ejusdem ex p. 5. & 6. Jubilæi Quint-Evangelici adducemus: *ô Lutherani jubilares, Evangelio Vestro consulite, & futurum ejus jubilæum non amplius ad centesimum, nam nulla hæresis fidei petram, Romanam oppugnans Ecclesiam annos 200. excessit, — nec ad quinquages. prorogate, vix enim Aug. Confessio, porca tot hæresiarcharũ, porculis ac surculis fecunda, supra vigesimũ quinto anno superstes erit. Quid ergo annon eam jam in Calvini macello resupinè dejectã cernitis? annon mactatorium cultrum jugulo ejus appositum, & intentatum, breviquè interioribus precordiis immergendum intrudendumque conspiciatis. O largissimè saginatam ò præpinguem porcã! quæ si in primã fartura sua Protestantibus Principibus tam pingua tot Principatuum, tot Episcopatum, tot Monasteriorum, tot Prælaturarum, tot Ecclesiasticorum beneficiorum, (Conf. p. 88, ubi episcopatus omnes nominatenus recenset,) sarcimina lucanicasq;*

(3) Profec-
rendo Pontifi-
ciorum con-
bitia, directè
etiam inju-
ria in sum-
mas Poteste-
tes.

Nominatim
(a) Ad. à
Contzen.

(B) Forneri.

distribuit? quid fiet, ubi à Calvino lanione sanguinolento jugulata eviscerata, exenterata, milleque in partes fuerit dissecta? Eja agite, mendaciorum fursuribus eam liberaliter pascite, sic enim ad proximum anni XXV. jubileum tantò gratior victima Calvino macellario suo presentabitur, & contradetur. Addatur p. 37. seqv. ubi numismata, Noribergensis auctoritate Magistratus in Jubilæi causa memoriam, fictis appictisque numismatibus aliis turpiter exagitat. Quæ omnia quàm sint promissis præf. Tr. cit. factis; absit à nobis inverecunda isthæc & prædicantica convitiandi libido. Arguimus arguenda, carpimus carpenda, explodimus explodenda, Christianæ tamen modestiæ nunquam immemores; consentanea, Lectori ingenuo judicandum relinquimus.

(4) Probando irreverentiam erga omnes promissive Magistratus solenne esse, Clerici Romani vitium; quem in finem adducuntur.

(a) Scriptum S. Arece. y.

(B) Scommata Ungersdorffiana

LXVII. Verùm extremam hanc mancipiorum Papæ impudentiam mirari quid opus est, cum ignota non sit ipsorum omnium erga summos promiscuè Magistratus Civiles irreverentia, quâ de tot loquuntur specimina, ut constet abunde culmen religionis Papalis esse situm in eo, ut civilis culmen imperii evertatur, & quocunq; fieri potest modo destruat. Non dicemus prolixius hanc in rem de Francisci Suarezii, magni illius S. J. Theologi, & suo tempore cujusdam quasi Theologorum Coryphæi & Antesignani, (quæ verba sunt Tanneri præf. T. I. Theol. Schol.) defensione fidei Catholice, & Apostolicæ adversus Anglicanæ sectæ errores, Parisiensis decreto parlamenti ob dogmata scandalosa, seditiosa & ad subversionem Regnorum regionumque, ut & subditos adversus Reges & principes suos armandos comparata, digna judicata, quæ in arcis atrio per carnificem publicè combureretur, (v. Widdringtoni appendix ad disp. Theol. de juram. Fidel. & Excell. D. D. Jägeri Hist. Eccl. Sec. XVII. Decennio II. p. 165) non obstante, quòd præfixarum judicio censurarum: omnia non solum S. pagine auctoritati consonare, Apostolicis traditionibus piè correspondere, Oecumenicis conciliis, summorum pontificum decretis eruditè consentire, dicantur. Neque provocabimus eo sine ad Ungersdorffianam gratulationem an die Evangelischen Land-Stände in Oesterreich/ cujus enim genii sit scriptum hoc vel ex fol. 163. manifestum est. ubi in Theatrum producit Auctor nefandus: Die Durchleuchtige Sau zu Dresden/ den Hochgebohrnen Hender Gottes zu Wolffenbüttel/ die Hochgelahrte Sau zu Cassel/ die Deutsche Bestie zu Heidelberg/ den Eblen Büttel zu Ruspach/ den reichen Dieb zu Stutgard/ den tollen Thörichten/ unsinnigen/ rasenden Narren zu Neuburg; Quæ horrenda, & non nisi carnificis manibus refutanda scommata, cum Schefflero, pro defendendâ Lutheri erga summos Magistratus observantia, opposuisset B. Schertzerus, Deductions-Schrift p. 1177. nihil nisi ad eum silentium in refutatione suâ opponere potuit Apostata. Sed sufficient nobis adduxisse, quæ eodem cum successu Schefflero opposuit. l. c. B. Scher-

B. Schertzerus, illa Jesuitæ Joh. Gvinardi (alii Gvignardum vocant) *Quæst. Parricid. Paris. f. 16.* scribentis: *num Neronem Francia, Sulzem Bearnie, Leonem Portugallie, Lupam Angliæ, Gryphum Sveciæ, Porcum Saxoniæ, Reges appellabimus vel Principes? v. Hospin. Hist. Jes. f. 116. 242. Lucium Hist. Jes. p. 379.*

LXIX. Sed quò nos mancipiorum Papæ deduxit impudentia? Redimus ad superiora, & coronidis loco in hac de Jubilæis digressionem, quanti Magistratus Protestantes vanam Jesuitarum sine viribus iram in Jubilæa, ipsorum auctoritate instituta, effusam, æstiment, colligendum adversariis relinquimus ex ipso Jure Civili l. un. C. si quis Imp. maled., ubi ita decernitur: *Si quis modestia nescius, & pudoris ignarus, improbo, petulantique male dicto nomina nostra crediderit laceranda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum nostrorum fuerit: eum pœna nolumus subjugari, neque durum aliquid, nec asperum volumus sustinere: quoniam si id ex levitate processerit, contemnendum est: si ex insaniâ, miseratione dignissimum, si ab injuriâ, remittendum. Quæ suo huc applicare modo liceat.*

LXIX. Quarto denique loco adducta ex primis Lutheri monumentis testimonia obturare poterunt ora illorum ex pontificiis, qui studiis Lutherum Sacris eo, quo sub Papatu viveret tempore, parùm vel nihil incubuisse, adeoque Reformationis negotium summam ruditate, & sine debitis solidioris Doctrinæ adminiculis aggressum fuisse, audacter asserunt. Sic enim eorum Antesignanus, Röstius l. c. p. 147. Anno 1508. tribus annis postquam Monachum induerat (Lutherus) *Theologiam profiteri Vittebergæ cepit, & haud dubie, quòd parum admodum vacasset sacris literis, indoctus vel minus doctus.* conf. totum Caput XI. & XII. Quæ tamen quam sint insulsa vel ex solis Lutheri primitiis, quæ summum ejus in Theologia pariter, ac omni elegantiori literaturâ studium abundè confirmant, manifestissimum est. Nec tamen prætermittendum hic, ipsum eruditione sua turgidum satis Jesuitam, dum inscitiam accusat Lutherum, suammet soricis instar, prodere inscitiam, dum Anno 1508 Theologiam Vittebergæ professum esse publicè scribit Lutherum, quo tamen anno ad Dialecticæ & Physicæ solùm Professionem Publicam vocatum fuisse Megalandrum novimus ex iis, quæ N. 3. p. 7. prolata sunt.

LXX. Et hæc de Themate præsentis pro nostri ratione instituti dicta sunt. Reliquum quod est, ad divinæ thronum majestatis devolvimur supplices, & sicuti devotâ agnoscimus gratiarum actione, quod extenebris Papatus plusquam Cimmeriis plenissimè tandem Lutherum, cumque eo tot animarum myriadas educere, adque splendidissimum æternæ veritatis lumen perducere dignatus fuerit clementissimus Deus, ita summam summi Patris Bonitatem indefessis sollicitamus precibus, ut, qui in servitutem errorum abducti, sub jugo adhuc gemunt Papistico, in plenam Evangelicæ Veritatis Libertatem deducere, eos autem, qui divina ad eam reducti jam sunt Gratia, in agnita fidei sanctitate confirmare, eque veritate in veritatem, ne unquam vanæ mendaciis Doctrinæ seducantur, ducere, & omnes tandem Lumine Gratia illustratos in lumen Gloriæ, cælestisque gaudia vitæ, introducere velit. Summa Votorum sit, quæ Norstri olim fuit Lutheri, Schmalcaldia discedentis: *Impleat omnes Deus amore Veritatis, & odio Papa ac Satana!* Vera enim omnino illa ejusdem Lutheri vox, ubi jus Pontificium flammis exureret, prolata: *quicumque salutis sue consultum cupit, caveat sibi à regno Pontificio; Verum omnino illud ejusdem Lutheri Pro*

(γ)
Convitia Jes.
Gvinardi.

Concluditur
tota digres-
sio Loco ex
jure Civili, qui
adversariis
opponitur.

Usus IV. ad-
ductarum ve-
ritatis ex Lu-
thero confessi-
onum in eru-
ditionis, quæ
ante susce-
ptam Refor-
mationem
excelluit Lu-
therus, defen-
sione contra
Rostium, ru-
ditatem hic
suam pruden-
tem, sese ex-
serens.
Conclusio.

verbi-

verbum; (quod & ab eo sic manavit ad alios, ut suis *Adagiorum chiliadibus* inferere non dubitans Erasmus; *Lutheri* inquit, *sibi vox fuit, quæ in Galliis hoc tempore & Galliis dicitur, quæ totis pectoribus Papam abhorrent & detestantur,*)

Quo longius à Papâ, eò melius!

COROLLARIA in Conflictu Disp. fusius explicanda:

1. **P**rotestantes pro Libris Canonicis *strictè* dictis eos solos agnoscunt, de quorum auctore indubitato infallibiliter constat.
2. Minus accuratè Castalio in suâ Bibliorum versione inscriptum Evangelium auctore *Matthæo*, non enim *Matthæus dici meretur* ejus *Auctor*, uti nec *Moses Pentateuchi*.
3. Licet Pontificii VII. se habere Sacramenta gloriantur, suis tamen de Sacramentis Erroribus nullum planè Sacramentum habere semet legitimè propugnant ipsi.
4. Salva Thesi Anti-Pontificiâ; Baptismum Christi inter & Johannis discrimen non dari Essentialis, in loco A& XIX. 1. 2. 3. 4. qui Ephesi aderant discipuli, (affectu tamen magis quam re ipsa tales) dici possunt proximè demum ante miraculosam donorum Spiritus S. effusionem legitimè esse baptizati; quando enim ante jam baptizatos se fuisse ajunt, non tamen à Johanne, sed *eis τὸ Ἰωάννης βάπτισμα* dicunt se baptizatos esse, i. e. ab impostoribus, qui nec ipsi veram Johannis baptismi, à Paulo v. 4. explicatam, intelligentes rationem ex stultâ solum emulatione baptizabant homines in *baptisma Johannis*. Cujus farinae etiam erant Circulatores, qui in nomine Jesu, quem Paulus prædica-
bat, ex *κακῶν ἑλίῳ* ejicere tentabant demones.
5. Omnis peccator voluntarie peccans, peccat ut Atheus.
6. Baptismus, semel rite qui *scitur* collatus, non debet iterari; ubi tamen homo ambiguus, hæret, baptizatusne sit nec nè, neque testimonio sufficienti ejus baptismus potest adstrui, licet collatione baptismi dubiū omne tollere.
7. Caveat orator Sacer, nè familiarem sibi reddat nimium illam loquendâ formulam: *Wolte es Gott*. Etsi enim interdum commodè liceat eam adhibere, v. g. *Wolte Gott diese Plage wûrde von uns abgetwandt*; Lingua tamen nimis ipsi adiveta sæpe fiet heterodoxa mentis orthodoxæ nuntia præter opinionem; ut v. g. *Wolte Gott dieses Wort befehre euer aller Herzen*; *Wolte Gott ihc wûrde selig*. serio enim hæc omnia Deum velle novit optimè orthodoxus AC. locius.
8. Symbolum, quod communiter dicitur Athanasii, tutius dicitur *Athanasianum*, quam Athanasii.
9. Quicumq; rectissimè affirmant, nullam dari Theologiam inter & Philosophiam pugnantem, non minus rectè affirmant illam Thesin Patrum, utpote Justinii M. Clementis Alex. Lactantii, Eusebii, Theodoriti, Socratis, Vincentii Lirinensis; Philosophia Theologiæ è diametro est opposita; sic ut Philosophia unicè sit recipienda, Theologia unicè rejicienda homini Christiano.
10. Pace summorum Virorum non ex omni parte cum veritate Historicâ concordat ille verborum lusus: *Am Tage Concordiæ hat sich Lutherus und dem Ansehen nach jene mit ihm schlaffen gelegen*; Etsi enim die XLIX. Februarii obierit Lutherus, is tamen dies non fuit Concordiæ, nisi ex vulgarium Kalendariorum errore.

S. D. G.

adibus in-
s hoc tempo-
ur,)

scunt, de

Evangelii-
r, uti nec

nen de Sa-
imè pro-

ais discrimi-
ant discrimi-

demun-
zatis, qvane

ed eis, rō

i nec ipsi

rationem

mnis, Cu-

prædica-

bi tamen

sufficienti

tollere,

loquendi

adhibere,

nimis ipsi

ionem; ut

the wurdet

C. locius,

nasanum,

philosophi-

Justini Ma-

ntii Liri-

phia unice

rica con-

dem Hst.

ii obieris

dariorum

Pon Vg 5367, QK

f

ULB Halle

3

004 549 449

107

4
 XXXIV. (4.) Job.
 XXXV. (5.) Ad. à
 cujus etiam testimoni-
 ventibus indulgenti-
 impensis.
 XXXVI. (6.) Riche
 XXXVII. (7.) eorū
 Lutherum accusarū
 Indulgentiarum in
 XXXVIII. Quale
 XXXIX. (b.) Caxa
 XL. (c.) Spondan
 XLI. (d.) Maim
 XLII. (e.) Palhav
 XLIII. (f.) Natal
 XLIV. (8.) Vario
 XLV. Triplex us
 adductorum Verita
 stimoniorum contra
 XLVI. Usus ter
 Luthero testimonio
 Objectionis de anni
 therana Reformatio
 seculo consecrati, in
 spicuis.
 XLVII. Ubi (2) pr
 XLVIII. Quae ver
 Ad. à Conzen & Rost
 XLIX. (3) Eaden
 L. (1.) depulsione
 tate religionis Luth
 menti totius Disput
 stituitur verbis Pa
 rerum, quibus in si
 refutarunt Paganos
 LI. Declarando
 doxie antiquitatem
 rodoxie no i a tem
 LII. Quam nec

ndus Martene, du Pin-
 umentum ex antiqua
 r Lutherum facta pro
 ra novitate exstructū.
 ubii ipsius, in qua at-
 otestantium scopus in
 us in seculi XVII. in-
 andum adducuntur
 probantis, quod af-
 as deprehensa tam ex
 itatis confessionibus
 um testimoniis.
 dversariorum, quibus
 ones sua thesi contra-
 e. ut
 zes.
 s digressionis de jubi-
 ruitur.
 d adversariis sparsa in
 yotestantes exami-
 injuria esse in Ma-
 em Pontificiorum re-
 o Pontificiorum con-
 ria in summas Pote-
 Ad. à Contzen.
 irreverentiam erga
 ratus solenne esse Cle-
 in finem adducuntur
 (b) Scommata Un-
 tia Jesuite Guinardi.
 ur tota digressio loco
 ersariis opponitur.
 ductarū Veritatis ex
 eruditionis, quā an-
 nem excellit Luthe-
 Röstium, ruditatem
 se exserens
 I. Varia

